

Den perifera filmen

En fallstudie om filmens plats inom Stockholms stadsbibliotek

Av: Saga Sogndal

Handledare: Miritt Zisser

Examinator: Arwid Lund

Södertörns högskola | Institutionen för historia och samtidsstudier

C-opsats 15 hp

Biblioteks- och informationsvetenskap | Hötterminen 2025

Bibliotekarieprogrammet

Södertörns högskola

Alfred Nobels allé 7

141 89 Huddinge

Biblioteks- och informationsvetenskap

Institutionen för historia och samtidsstudier

© Saga Sogndal

Författare/Author

Saga Sogndal

Svensk titel

Den perifera filmen: en fallstudie om filmens plats inom Stockholms stadsbibliotek

English Title

The peripheral film: a case study on the position of film within Stockholms stadsbibliotek

Handledare/Supervisor

Miritt Zisser

Abstract

The film collection and the access to film through the public library is decreasing within the public library organisation Stockholms stadsbibliotek (SSB). In this discourse analytic case study the view on film as a problem in the organisation SSB is investigated through the lens of Carol Bacchi's (2009) discourse analytic tool "what's the problem represented to be" (WPR), which is also the theory of the essay. Since this essay is a case study the study's empirical data is public statistics, interviews and organisational documents that in turn has been analyzed through WPR. The conclusions shows that there is no common explanation to the films disappearance from SSB, the problem is instead put aside and not problematized from the organisational perspective. How the film's position is presented differently in policies, statistics and the informants' statements adds to the the challenges for justification for existence which prevails for the film's position within SSB. Due to the democratic and cultural aspects of the represented problem the view on film may be affected negatively, both in it's own right as a library media and as a cultural form.

Sammanfattning

Filmbeståndet och tillgången till film via folkbiblioteket minskar inom folkbiblioteksorganisationen Stockholms stadsbibliotek (SSB). I denna diskursanalytiska fallstudie undersöks synen på film som ett problem inom organisationen SSB utifrån Carol Bacchis (2009) diskursanalytiska "what's the problem represented to be" (WPR)-ansats, vilken också utgör studiens teori. Eftersom det är en fallstudie består uppsatsens empiriska data av offentlig statistik, intervjuer och verksamhetsdokument som i sin tur har analyserats med hjälp av WPR-ansatsen. Slutsatserna visar att det inte finns någon uttalad förklaring för varför filmen försvinner från SSB, utan snarare att problemet är tystat och oproblematiserat från organisationshåll. Hur filmens position skiljer sig åt i styrdokument, statistik och informanternas utsagor bidrar till de utmaningar i existensberättigande som råder för filmens plats inom SSB i stort. På grund av de demokratiska och kulturella aspekterna av det representerade problemet kan synen på filmen påverkas negativt, både i sin egen rätt som biblioteksmedium och som kulturform.

Ämnesord

film, folkbibliotek, Stockholms stadsbibliotek (SSB), WPR

Key words

film, public libraries, Stockholms stadsbibliotek (SSB), WPR

Innehållsförteckning

Kapitel 1. Inledning	1
1.1 Introduktion	1
1.1.1 Bakgrund	2
1.2 Problemdiskussion.....	3
1.3 Syfte och frågeställningar	4
1.4 Avgränsningar och särskilda hänsyn	5
1.5 Begreppsdefinitioner	5
1.5.1 Film.....	5
1.5.2 Folkbibliotek.....	5
1.6 Genomförande och upplägg/disposition	5
Kapitel 2. Tidigare forskning.....	7
2.1 Bibliotekspolitik och -policys.....	7
2.1.1 Folkbiblioteksuppdraget	7
2.1.2 Bestånd och gallring	7
2.2 Filmkultur då och nu.....	8
2.2.1 Föreställningar om film	8
2.2.2 Filmens format och distribution	8
2.3 Film på (folk)bibliotek.....	9
2.3.1 Alternativa medier och format på bibliotek.....	9
2.3.2 Film på bibliotek.....	9
Kapitel 3. Teori.....	11
3.1 Teoretiskt ramverk.....	11
3.2 Teoretiskt verktyg.....	12
Kapitel 4. Metod	14
4.1 Insamlingsmetod.....	14
4.1.1 Dokument	14
4.1.2 Semistrukturerade intervjuer	15
4.1.3 Statistik	16
4.2 Presentation av data	16
4.2.1 Dokument	16
4.2.2 Informanter	17
4.2.3 Statistik	17
4.3 Analysmetod.....	18
Kapitel 5. Resultat	19

5.1 Statistik	19
5.2 Folkbibliotekets uppdrag och funktion.....	20
5.3 Filmen på folkbiblioteket.....	22
5.3.1 Det fysiska filmbeståndet	22
5.3.2 Filmprogram och strömmande film	24
5.3.3 Biblioteksanvändaren och film	25
Kapitel 6. Analys	27
Kapitel 7. Diskussion och slutsatser	31
7.1 Diskussion	31
7.2 Slutsatser.....	32
7.3 Metodkritik, bidrag och förslag på vidare forskning	33
Käll- och litteraturförteckning	34
Otryckt material	34
I uppsatsförfattarens ägo.....	34
Tryckt material	34
Bilaga 1: Intervjuguide	37
Bilaga 2: Samtyckesblankett för personuppgiftsbehandling	39

Kapitel 1. Inledning

1.1 Introduktion

I år har jag haft en filmsommar. Jag och en vän skickade långa filmtipslistor till varandra, oftast med filmer som är svåra att få tag på som de märkvärdiga cinefiler vi är. Till min stora glädje fanns de flesta av filmerna som jag blev tipsad om på den biblioteksanslutna filmtjänsten Cineasterna eller som fysiska DVD:er via Kulturbiblioteket och enstaka folkbibliotek inom Stockholms stadsbibliotek. Jag märkte dock att det fysiska filmutbudet ändå var begränsat, särskilt vad gäller filmer på andra bibliotek än Kulturbiblioteket. För att dessutom få tillgång till Cineasternas strömmande filmutbud behövde jag skaffa konto via folkbiblioteken i en grannkommun eftersom min hemkommuns biblioteksorganisation, Stockholms stadsbibliotek, inte är ansluten till den tjänsten.

Det är inte bara jag som har förvånats över att Sveriges huvudstad med tillhörande folkbiblioteksorganisation har en ojämn åtkomst när det gäller kurerat filminnehåll och så kallad ”kvalitetsfilm”. I en krönika från lokaltidningen *Nyhetsbyrån Järva* undrar författaren varför Stockholms stadsbibliotek inte erbjuder strömmande film via Cineasterna och får svaret att det är en ekonomisk prioritering och helt enligt bibliotekslagens fokus på läsfrämjande och litteratur, samt att hon hänvisas till SVT Play och Svenska Filminstitutets bibliotek för åtkomst till strömmad film (Gustafsson Figueroa 2021). När *Biblioteksbladet* rapporterade om att biblioteken i Malmö och Uppsala hade sagt upp sina avtal med Cineasterna beskrevs det även då som en ekonomisk prioritering samt, enligt det beskrivna uppdraget i bibliotekslagen, en uttalad prioritering av litteratur framför film (Clemens 2021). Detta fokus på litteratur och läsfrämjande framför andra kulturella uttryck må vara berättigat sett till den vida diskuterade läskrisen i Sverige med fokus på en nationell bristande läsförståelse (Tattersall Wallin & Gunnarsson Lorentzen 2025), där politiska insatser har satts in för att motverka detta (Regeringskansliet 2025). Men vad innebär det egentligen när tillgången till en typ av kulturellt uttryck och medium börjar begränsas och försvinna helt från folkbibliotek?

Det fysiska DVD-formatet nådde sin topp runt tidigt 2000-tal (McGowan 2023, s. 1272). Vad gäller kopplingen mellan DVD-film och svenska folkbibliotek har detta framför allt undersökts i studentarbeten på kandidat- och magisternivå från just tidiga 2000-talet (Sundell & Sundell 2004; Ungerbäck & Wiklund 2006; Westerlund 2011). I och med den digitala utvecklingen och den ökade förekomsten av streamingtjänster har även det strömmande formatet av film blivit relevant att undersöka ur ett biblioteks- och informationsvetenskapligt perspektiv. Detta har gjorts i en masteruppsats från 2019 som jämför svenska folkbiblioteks utbud av fysisk kontra strömmad film (Ogenstedt 2019). Mycket har dock hänt; både sedan DVD-formatets guldålder och sedan

fenomenet film på folkbiblioteket undersöktes senast. En ytterligare aspekt av detta är att folkbiblioteken har stöd från Kulturrådet, men där inkluderas inte film (Kulturrådet u.å.). Det sköts i stället av Svenska Filminstitutet som endast erbjuder stöd till bibliotek om det gäller barn- och ungdomsverksamheter (Svenska Filminstitutet 2024).

Det råder en forskningslucka vad gäller fenomenet film på folkbibliotek, särskilt i en svensk kontext, vilket pekar på områdets relevans. Vad gäller just film på folkbibliotek är Stockholms stadsbibliotek ett unikt fall sett till organisationens storlek i förhållande till bristen av både fysisk och strömmande film i verksamheten. Det syns även i jämförelse med kranskommuner och andra folkbiblioteksorganisationer i Sverige. Med tanke på Stockholms stadsbiblioteks position som stor folkbiblioteksorganisation ställer jag mig frågan: är det ett demokratiskt och/eller kulturellt problem att filmen försvinner från Stockholms stadsbibliotek?

1.1.1 Bakgrund

I detta avsnitt redogörs det för nödvändig bakgrundsinformation för att förstå det ovan nämnda problem som fallstudien utgår från. Detta görs genom problemets tillhörande teman vilka är *lagstiftning och styrdokument för folkbibliotek* och *film på folkbiblioteket*. Avslutningsvis presenteras den bakgrund som specifikt rör fallet Stockholms stadsbibliotek, vilket är denna fallstudies utgångspunkt.

1.1.1.1 Lagstiftning och styrdokument för folkbibliotek

All offentligt finansierad biblioteksverksamhet i Sverige ska enligt den svenska bibliotekslagen agera för det demokratiska samhällets utveckling liksom rätten till kultur och bildning (SFS 2013:801, §2). För folkbiblioteken specifikt betonas även arbetet med att erbjuda ett allsidigt och kvalitativt utbud av medier och tjänster samt att de ska vara tillgängliga för alla och anpassade efter användarnas behov (ibid., §6). Tungt fokus ligger dock på litteratur och läsning i de övriga folkbiblioteksspecifika paragraferna (ibid., §7–9). Bibliotekslagen är en så kallad ramlag vilket innebär att den presenterar mål och riktlinjer, men att den också kan anpassas efter respektive verksamhet eftersom den inte beskriver hur innehållet ska appliceras i verksamheten för det kommunala självstyrandets skull (Rydbeck 2022, s. 56). Det kan till viss del förklara varför tillgången till vissa medier skiljer sig åt mellan kommuner i landet.

I bibliotekslagen fastställs även att alla kommuner och regioner ska ta fram styrdokument i form av biblioteksplaner (SFS 2013:801, §17). I dessa ska det bland annat framgå hur bibliotekslagens mål ska synas i verksamheten (Rydbeck 2022, s. 64). En idag vanligt förekommande aspekt av biblioteksplaner, eller som ett kompletterande styrdokument, är mediepolicy. Dessa är ofta riktade mot användarna som ett sätt att förklara de övergripande tankegångarna och riktlinjerna vid urvals- och gallringsprocesser på biblioteket (Rydbeck 2022, s. 59). De kan bland annat användas som ett sätt hantera kriser rörande bibliotekets bestånd där frågor väckts om hur bibliotekarier prioriterar i ovan nämnda processer liksom vilket ansvar biblioteken har som förvaltare av bestånd (ibid.). Övriga aktuella aktörer är Kungliga biblioteket som ansvarar för att samla in och följa upp biblioteksplanerna, samt Kulturrådet som erbjuder stöd till folkbiblioteken i form av bidrag (Rydbeck 2022, s. 64, 66). Som ovan nämnt har Svenska Filminstitutet enbart samarbete med folkbiblioteken om det gäller barn- och ungdomsverksamheter, till skillnad från Kulturrådet. Filmen har därför inget större politiskt stöd när det gäller folkbibliotek.

1.1.1.2 Film på folkbiblioteket

Enligt Svenska Filminstitutets årliga rapport om svenskars filmtittande framgår det att det digitala tittandet håller sig fortsatt stabilt på en hög nivå, där den större delen av filmtittandet sker på gratisplattformar (med och utan reklam) (Svenska Filminstitutet 2025, s. 31). Filmtjänster som svenska folkbibliotek erbjuder åtkomst till är Cineasterna och Viddla. Cineasterna är en tjänst som FörlagEtt har utvecklat (Cineasterna 2022), medan Viddla är knutet till Norgesfilm (Viddla 2024). I skrivande stund har flera mindre kommuner avtal med båda tjänsterna (Cineasterna u.å.; Viddla u.å.). Med undantag för Göteborgs Stad har Stockholms stad, Malmö stad och Uppsala kommun som tre av Sveriges fyra största kommuner sett till invånarantal (SCB 2025) inte åtkomst till den biblioteksanknutna tjänsten Cineasterna (Cineasterna u.å.). Ingen kommun av de fyra största i Sverige är anslutna till Viddla (Viddla u.å.).

Stockholms stadsbibliotek är en av Sveriges största folkbiblioteksorganisationer med sina 43 bibliotek inklusive biblioteken i Kulturhuset (Stockholms stadsbibliotek 2025). Sett till fysiska filmbärare i Stockholms stadsbiblioteks katalog uppdateras den inte med filmer som kommit senare än 2020, borträknat Kulturbiblioteket (Stockholms stadsbibliotek u.å.). Organisationen Stockholms stadsbibliotek erbjuder alltså i nuläget varken ny fysisk film eller åtkomst till en digital filmtjänst. Ansvar för fysisk film verkar därför hamna på Svenska Filminstitutets bibliotek (Gustafsson Figueroa 2021), vilket är Sveriges enda specialbibliotek för film (Svenska Filminstitutet u.å.), och Kulturbiblioteket som har film som ett av sina profilområden (Kulturhuset Stadsteatern u.å.). Kulturbiblioteket samarbetar med Stockholms stadsbibliotek vad gäller katalog och bibliotekssystem, men tillhör inte dem organisatoriskt eftersom de i huvudsak hör till det kommunala bolaget Kulturhuset Stadsteatern AB (Stockholms stadsbibliotek 2025). För gratis strömmande (kvalitets)film hänvisas biblioteksanvändarna till SVT Play (Gustafsson Figueroa 2021) eller helt enkelt till grannkommuner till Stockholms stad som erbjuder åtkomst till Cineasterna och/eller Viddla.

1.2 Problemdiskussion

Att filmen som medium och kulturform försvinner från Stockholms stadsbibliotek förstår jag som ett kulturellt och demokratiskt problem. De demokratiska och kulturella aspekterna av problemet (att filmen försvinner från SSB) kan enligt mig framför allt kopplas till bibliotekets arbete med förmedling och tillgängliggörande av kultur. Enligt biblioteksforskaren Michael Gorman ska biblioteken ägna sig åt förvaltning och förmedling av bland annat fysisk film på grund av att filmen anses tillhöra ett kulturellt arv som ska vara möjligt att ta del av även i framtiden (Gorman 2015). Gorman (2015) ställer sig framför allt frågan om den ”icke-kommersiella” filmkulturen och vem som ska bevara och förmedla den. Enligt Evren Bay Sengul et al. (2012) skiljer det sig åt vilka filmer som folkbiblioteken väljer att ta in (kommersiella eller smala filmer) eftersom mediepolitics sällan definierar ett visst format eller en viss genre. Författarna betonar därför bibliotekariens roll i urvalet av film (Bay Sengul et al. 2012). Även Erik Ogenstedt (2019) lyfter detta då han undersöker den strömmande filmens intåg på de svenska folkbiblioteken med bland annat fokus på hur urvalet av film hamnar hos strömningstjänsterna i stället för bibliotekarierna.

I Maciej Liguzinski och Nanna Kann-Rasmussens studie från 2024 fann de att svenska folkbibliotek oftare samarbetar med kommersiella aktörer till skillnad från övriga nordiska länder (Liguzinski & Kann-Rasmussen 2024). I förhållande till att bibliotekariens perspektiv behövs i urvalet blir detta särskilt intressant utifrån studiens problemformulering eftersom det ställer frågan: vems ansvar blir det att erbjuda tillgänglig (kvalitets)film?

Gällande filmen som kulturellt uttryck finns det inte så mycket forskning som jämför filmens ställning gentemot boken, vilket kan visa på att dessa två typer av kulturformer snarare behandlas separat inom respektive forskningsfält, och speciellt inom BoI. Inom litteraturvetenskaplig forskning har dock historiska jämförelser gjorts av Karin Littau (2006) och Magnus Persson (2012). Filmen har i mångt och mycket betraktats som en sämre kulturform än boken, även om den kritik som på olika sätt riktats mot filmen liknar den kritik som historiskt har riktats mot boken (Littau 2006; Persson 2012). Detta historiska perspektiv är relevant att väga in i studien utifrån den kulturella aspekten av film på folkbibliotek eftersom det förhoppningsvis kan bidra med en förståelse för varför filmen försvinner från en av Sveriges största folkbiblioteksorganisationer.

Även filmvetenskaplig forskning kan belysa detta problem utifrån hur filmkulturen i sig sett ut över tid. David McGowan (2023) menar att den strömmande filmen förändrat filmälskarkulturen i grunden genom sin till synes oändliga tillgång samtidigt som det är en opålitlig och ojämn tillgång. Olika aspekter av strömmande film via folkbiblioteket har undersökts av ovan nämnda Ogenstedt (2019), men vad gäller fallet SSB erbjuds ingen strömmande film alls via biblioteket i nuläget. Detta närmar sig de demokratiska aspekterna av problemet.

Tidigare studentarbeten har som ovan nämnts undersökt olika aspekter rörande DVD-filmen på folkbibliotek. Den senaste svenska forskningen om fenomenet film på folkbibliotek är Ogenstedts (2019) masteruppsats om hur den fysiska filmen påverkas av att flera svenska folkbibliotek börjat erbjuda tillgång till strömmande film. I övrigt är forskningsfältet om film på folkbibliotek relativt begränsat vilket pekar på en relevans för att vidare undersöka fenomenet.

1.3 Syfte och frågeställningar

Denna fallstudie ämnar undersöka filmens plats inom organisationen Stockholms stadsbibliotek utifrån ett diskursanalytiskt perspektiv. Studiens ansats är i huvudsak kvalitativ och syftar till att belysa hur film på folkbiblioteket skrivs fram i styrdokument och uppfattas av bibliotekarier, samt vilka möjliga konsekvenser som kan uppstå utifrån detta. Med utgångspunkt i ovanstående problembeskrivning och syftet ska studien svara på följande frågeställningar:

- Hur arbetar Stockholms stadsbibliotek med film på folkbiblioteket idag?
- Hur problematiseras filmen inom Stockholms stadsbibliotek och vilka antaganden och förutsättningar ligger till grund för det?
- Vilka möjliga effekter kan uppstå på grund av denna problembeskrivning, och hur kan det i sin tur problematiseras?

1.4 Avgränsningar och särskilda hänsyn

Ett intressant och relevant perspektiv vore att undersöka hur relationen mellan tryckta böcker och e-böcker/ljudböcker kan jämföras med relationen mellan fysisk och strömmande film i en folkbibliotekskontext. Med hänsyn till den givna tiden för uppsatsskrivandet kommer en sådan jämförelse inte göras utan fokus kommer enbart att ligga på filmen på folkbiblioteket. Detsamma gäller för jämförelser med övrigt biblioteksbestånd som alltså inte kommer undersökas närmare. En annan aspekt är att filmens plats på folkbiblioteken skiljer sig åt mellan olika biblioteksorganisationer. Denna studie kommer dock enbart att titta på organisationen Stockholms stadsbibliotek inklusive Kulturbiblioteket eftersom det är ett unikt fall (se ovan). Särskilda hänsyn har tagits till informanternas identiteter då deras organisation och arbetsplats (SSB respektive Kulturbiblioteket) inte är anonymiserade. Därför beskrivs inte informanterna i detalj (ålder, kön), och deras namn är fingerade.

1.5 Begreppsdefinitioner

1.5.1 Film

I denna studie menas film som både fysisk film (fysiska filmbärare i form av framför allt DVD) och strömmande/digital film (film genom filmprogram eller digitala filmtjänster). När distinktion anses vara relevant kommer det att skrivas ut vilket format som menas.

Fokus för studien är kvalitetsfilm för vuxna. Med begreppet *kvalitetsfilm* åsyftas i regel film som är gjord med konstnärlig ambition. Begreppet används dock inte konsekvent enligt denna definition då "kvalitet" bland annat kan förstås som ett hierarkiskt värderande uttryck. Denna särskiljning kan dock vara relevant rent filmhistoriskt. *Kvalitetsfilm* som begrepp bör därför läsas utifrån dess kontext i texten då en närmare eller alltför snäv definition ligger utanför uppsatsens syfte.

1.5.2 Folkbibliotek

Studien utgår från biblioteksformen folkbibliotek. I denna uppsats används begreppet folkbibliotek enligt Nationalencyklopedins definition. Denna är att folkbibliotek är kommunalt styrda verksamheter med bland annat fokus på främjande av läsning och litteratur samt av delaktighet i kulturlivet (Nationalencyklopedin u.å.). I studien kan folkbibliotek stundvis komma att kallas enbart bibliotek, då avses ovanstående definition.

1.6 Genomförande och upplägg/disposition

Genomförandet av denna studie har haft en kvalitativ ansats. Som insamlingsmetod har en fallstudiemetodik valts ut för att kunna nå en bredd inom studiens empiriska data. Detta möjliggör även den valda teorin och diskursanalysen som utförts med hjälp av Carol Bacchis (2009) WPR-ansats i vilken det är en fördel att ha ett brett empiriskt underlag. Insamlingen har skett genom

närläsning av relevanta styrdokument, semistrukturerade intervjuer med bibliotekarier samt en sammanställning av offentlig biblioteksstatistik (2019–2024).

Studiens disposition är som följande: detta inledande kapitel presenterar uppsatsens problemområde och tillhörande bakgrund och problemdiskussion, samt syfte, frågeställningar, avgränsningar/särskilda hänsyn, och begreppsdefinitioner. I studiens andra kapitel presenteras tidigare forskning med ett efterföljande tredje kapitel som presenterar studiens teoretiska ramverk och verktyg. I det fjärde kapitlet konkretiseras studiens metodval (datainsamling och analysmetod). I kapitel fem redogörs studiens resultat i tematiserad indelning. Resultatet analyseras i studiens sjätte kapitel som följer den valda analysmetodens upplägg. Uppsatsens avslutande kapitel diskuterar det som framkommit i resultat och analys, varpå studiens slutsatser presenteras. Kapitlet avslutas med en kritisk diskussion av studiens metodval, bidrag till BoI samt förslag på vidare forskning.

Kapitel 2. Tidigare forskning

I följande kapitel presenteras tidigare forskning med anknytning till biblioteks- och informationsvetenskap (BoI). För denna studie har det varit relevantt att även titta på filmvetenskaplig forskning eftersom *film på folkbibliotek* är ett litet område inom BoI-forskningen, liksom litteraturvetenskaplig forskning rörande föreställningar om litteratur i förhållande till andra medier (såsom film). Tre teman har identifierats i den tidigare forskningen och presenteras nedan i följande ordning: Bibliotekspolitik och -policys; Filmkultur då och nu; Film på (folk)bibliotek.

2.1 Bibliotekspolitik och -policys

Folkbiblioteken styrs av offentliga medel och påverkas därför av förändringar inom kulturpolitiken och den specifika bibliotekspolitikerna, liksom hur bibliotekspolicys produceras och implementeras i verksamheterna. Därför kommer detta avsnitt först att redogöra för tidigare forskning som rör det övergripande folkbiblioteksuppdraget och hur bibliotekspolitik och -policys påverkar det. Därefter presenteras tidigare forskning om det mer praktiska arbetet med bestånd på folkbibliotek.

2.1.1 Folkbiblioteksuppdraget

Studier om folkbibliotek i förhållande till bibliotekspolitik och -policys är vanligt förekommande i en skandinavisk kontext och fokuserar till stor del på folkbiblioteket som en demokratisk och kulturförmedlande institution (Hedemark 2020; Nissen & Kann-Rasmussen 2025; Rydbeck 2024). Det har till exempel undersökts hur läsförståelse och litteraturförmedling gentemot barn på folkbibliotek har påverkats och förändrats de senaste decennierna på grund av skiftningar inom politiken: från ett fokus på förmedling av kvalitativ litteratur till en bredare satsning på läsförståelse oavsett litteratur (Hedemark 2020). De politiska skiftningarna syns även i hur folkbibliotekets neutralitetsprincip samt principen om ett folkbibliotek ”för alla” kan förstås och definieras på olika sätt, liksom hur folkbibliotekets identitet som institution och samlingspunkt i lokalsamhället påverkas (Nissen & Kann-Rasmussen 2025; Rydbeck 2024).

2.1.2 Bestånd och gallring

Folkbibliotekens arbete med sitt bestånd och även gallringsprocessen innebär enligt forskning både ett uttryck av makt utifrån beståndens bredd kontra tillgänglighet. Till detta hör hur medie-policys som redogör för urval och gallring är relevanta för att också bjuda in användarna genom ett mer transparent förhållningssätt (Lane 2022; Van der Veer Martens 2022). Båda dessa aspekter - makt och transparens - är även relevanta vad gäller folkbiblioteks samarbeten med kommersiella aktörer. I en skandinavisk kontext har detta undersökts med resultatet att Sverige sticker ut genom att många svenska folkbiblioteksorganisationer har delegerat ansvaret för e-medier till kommersiella aktörer (Liguzinski & Kann-Rasmussen 2024). Något som påverkar folkbibliotekets roll som kulturinstitution eftersom detta också placerar folkbiblioteket i en marknadskontext (ibid.).

2.2 Filmkultur då och nu

Eftersom lagstiftningen och övriga inflytelserika policys för folkbibliotek framför allt betonar litteraturen framför andra medier är det relevant att titta på föreställningar om filmens kulturella värde och status som ett kulturellt uttryck, särskilt i jämförelse med bokens värde och status. Därför kommer tidigare forskning om *föreställningar om film* presenteras inledningsvis. Detta kommer följas av tidigare forskning om *filmens format och distribution* i och med att även formatet påverkar hur film upplevs och tillgängliggörs.

2.2.1 Föreställningar om film

För att fördjupa mig i detta område kontaktades Svenska Filminstitutets bibliotek. I svaret fick jag dock veta att den främsta forskningen på detta område var som störst när filmen var ny, alltså för mer än ett sekel sedan. Det finns dock litteraturvetenskapliga böcker som redogör och diskuterar just föreställningar om litteraturen och filmen historiskt (Littau 2006; Persson 2012). En återkommande kritik mot filmen har varit att den dels hotar bokens ställning i samhället vilket tvingar in boken i ett legitimeringsbehov, dels att filmen skapar *reaktion* till skillnad från läsningens *reflektion*. Filmen anses därför inte vara ett lika ansett kulturellt medium eftersom den hotar den intellektuella boken och fördummar individen (Littau 2006; Persson 2012). Den kritik mot filmen som presenteras i dessa böcker klargör inte vilken typ av film som kritikerna menar utgör ett hot mot litteratur eftersom filmerna generaliseras under begreppet *filmindustrin*.

En ytterligare aspekt av boken kontra filmen är att den snabba läsningen betraktas som sämre, och mer lik filmtittande, till skillnad från att läsa långsamt (Persson 2012). Denna typ av diskussion om *läsandet* går att jämföra med den om *tittandet*. I jämförelse med boken är filmen ett väldigt ungt medium. Mycket har hänt sedan den första filmen kom, både vad gäller kulturell status och format. I och med den bredare (digitala) tillgången har nya filmkulturer skapats liksom nya sätt att se på film (McGowan 2024). På så sätt förändras även hur redan inbitna filmälskare börjar värdera filmer och filmtittande på ett hierarkiskt sätt, något jag kommer återkomma till nedan.

2.2.2 Filmens format och distribution

VHS, DVD och Blu-ray är så kallade fysiska filmbärare men har efterföljts av den strömmande filmen (McGowan 2023). Filmen har på så sätt gått från att vara något svåråtkomligt - vilket skapat en elitistisk filmkultur - till att bli som mest tillgänglig i sitt fysiska format främst via DVD-formatet (ibid.). När strömningstjänsterna sedan konkurrerade ut de fysiska filmbärarna menar forskning att det har skett en slags avförtrollning för den senaste generationen filmälskare (McGowan 2023). Det har alltså skett en normalisering genom strömningstjänsterna samtidigt som filmen har sjunkit i kulturell status (ibid.).

Denna formatförändring har, som tidigare nämnts i problemdiskussionen (avsnitt 1.2), inte bara lett till en förändrad filmälskarkultur utan även skapat en oändlig, opålitlig och ojämn tillgång till film (ibid.). De befintliga strömningstjänsterna ser inte till användarnas behov vilket kan leda till användarångest (McGowan 2023), något som även syns i den etiska medvetenhet som alltmer präglar filmkonsumtionen (Edmond 2023). Negativa känslor förknippade till strömmande film kopplas i forskning framför allt till kommersiella aktörer (Edmond 2023; McGowan 2023). Detta blir intressant utifrån filmens påverkade status som kulturellt uttryck samt filmens behov

av både bevaring och tillgängliggörande. Det knyter även an till folkbibliotekens samarbeten med kommersiella aktörer (Liguzinski & Kann-Rasmussen 2024). I en amerikansk studie upptäckte man att folkbibliotekarier gjorde ett filmurval på flera olika grunder just utifrån biblioteksuppdraget och betonar därför bibliotekariens roll i urvalet av film på folkbibliotek (Bay-Sengul et al. 2012). Filmens plats på folkbiblioteket har alltså sin grund i andra aspekter än de kommersiella och de traditionellt ”elitistiska” strömningarna.

2.3 Film på (folk)bibliotek

Forskning om fenomenet film på bibliotek är ett relativt litet fält, där stor del av den forskning som finns är baserad i en amerikansk kontext och gäller film på högskolebibliotek eller bibliotek generellt. Detta avsnitt har därför fått heta ”Film på (folk)bibliotek”. Inledningsvis presenteras tidigare forskning om alternativa medier och format gentemot tryckta böcker på bibliotek för en övergripande kontextualisering, därefter presenteras tidigare forskning om film på bibliotek.

2.3.1 Alternativa medier och format på bibliotek

I fråga om fysiskt bestånd har biblioteken länge varit förvaltare och förmedlare av annat än bara tryckta böcker (Gorman 2015). Dessa alternativa bibliotekssamlingar, gentemot den tryckta boken, beskrivs som kostsamma och tidskrävande men fyller enligt forskning viktiga funktioner för kulturförmedling, gemenskap och demokratiskt deltagande (Baker & Cantillon 2022; Bonjack 2018).

En formataspekt är hur digitaliseringen påverkat folkbiblioteken liksom hur arbetet med e-medier ser ut. I en nordisk kontext menar forskning att bibliotekens arbete med e-medier inte är hållbart i dagsläget, samt att digitaliseringen leder till nya identiteter för folkbiblioteken vilket innebär både utmaningar och möjligheter vad gäller demokratiuppdraget och folkbibliotekets kulturförmedlande roll (Olsson Dahlquist & Carlsson 2022; Skøtt 2021). För en närmare diskussion om hur filmen och tillhörande kultur påverkas av digitaliseringen, se föregående avsnitt (2.2.2 Filmens format och distribution).

2.3.2 Film på bibliotek

Vad gäller forskning om film på folkbibliotek ligger stort fokus på utmaningar med fysiska och digitala filmsamlingar, samt licenser för strömmad film (Morris & Currie 2016; Proctor 2018). Även om bevarande är en återkommande aspekt är det snarare tillgängliggörandet som är den yttersta aspekten. Det handlar alltså inte om att biblioteket ska agera magasin eller arkiv, utan om att bevara för att tillgängliggöra och förmedla långsiktigt. Filmen är dock, som nämnt i avsnitt 2.3.1, ett kostsamt och tidskrävande medium att arbeta med, vilket tas upp som den främsta utmaningen (Morris & Currie 2016; Proctor 2018).

Angående tillgängligheten gentemot användarna finns det även en katalogiseringsaspekt. I och med att de amerikanska klassifikationssystemen Dewey Decimal Classification och Library of Congress Classification inte har en anpassning efter film appliceras de litterära klassifikationerna även på filmerna. Detta försvårar katalogiseringsarbetet för bibliotekarierna och påverkar i

slutändan sökbarheten för användarna (Higgins 2022). På svenska folkbibliotek osynliggörs filmen genom att det strömmande utbudet sällan går att söka på via bibliotekens webbkataloger, som användare hänvisas man i stället till den katalog som den anslutna filmtjänsten erbjuder (Ogenstedt 2019).

Kapitel 3. Teori

I följande kapitel presenteras uppsatsens teoretiska ramverk med utgångspunkt i *diskursanalys som vetenskaps- och samhällsteori*. För denna studie har ett teoretiskt verktyg i form av Carol Bacchis (2009) diskursanalytiska ”what’s the problem represented to be”-ansats (WPR) valts ut för att kunna analysera det empiriska materialet. Verktyget förklaras mer utförligt i kapitlets andra avsnitt.

3.1 Teoretiskt ramverk

Diskursanalys som vetenskaps- och samhällsteori har historiskt förklarats på flera sätt, men enligt den senaste definitionen förklaras den genom hur både språkliga och icke-språkliga sociala praktiker, liksom den sociala kontexten, fungerar *meningsskapande* (Bergström & Ekström 2018, s. 254). Till denna meningskapande och konstituerande funktion hos språket hör att den sociala kontexten och identiteten inte är fixerade samt att det inom diskurser kan råda maktförhållanden och så kallad *dold makt*. Det bör dock nämnas att makt enligt diskursanalysens centralgestalt Michel Foucault inte bara är ett negativt fenomen utan kan också vara produktivt (Bergström & Ekström 2018, s. 255ff). Enligt Foucault konstruerar och upprätthåller diskurser makt, som i sin tur skapar utestängningsmekanismer och olika villkor för subjekten. Även kunskap betraktas som ett diskursivt maktuttryck eftersom den genererar subjektpositioner och påverkar på så sätt individens handlingsutrymme (Bergström & Ekström 2018, s. 258). Foucaults begrepp *arkeologi* och *genealogi* anger två sätt att förhålla sig till samt undersöka diskurser, med utgångspunkt i diskursens inre och förflutna respektive en diskurs aktuella dimensioner och så kallade *möjlighetsvillkor*, det vill säga hur en diskurs tillåts och upprätthålls (Bergström & Ekström 2018, s. 259).

Vad gäller Bacchis (2009, s. 26f, 29) förståelse av Foucault betonar hon hans begrepp *governamentalitet*, eller styrningsmentalitet. Detta innebär olika tankesätt gällande styrning av en befolkning. Genom policys kan den styrande makten upprätthålla ordning och säkerhet, liksom genom så kallad självreglering vilket innebär att individen anpassar sig utifrån de förutsättningar som råder (ibid.). Dessa förutsättningar kan till exempel vara de problembeskrivningar som framkommer i policydokumenten, på så sätt menar Bacchi (2009, s. 31) att individer framför allt styrs av problematiseringar snarare än av policydokumenten i sig.

Bacchi (2009, s. 31, 46, 262) menar att det råder ett problemlösande (”problem-solving”) paradigm, särskilt inom policys. I stället förespråkar hon ett ifrågasättande av problemet (”problem-questioning”) för att på djupet kunna identifiera hur policyskapare problematiserar genom sina policys liksom vilka underliggande antaganden och föreställningar som ligger till grund för dessa problematiseringar. Med grund i det teoretiska ramverket redogör följande avsnitt för hur detta ifrågasättande ska ske.

3.2 Teoretiskt verktyg

Valt diskursanalytiskt verktyg är Bacchis (2009) ”what’s the problem represented to be”-ansats (WPR). Detta teoretiska verktyg är tänkt att appliceras vid policyanalyser med fokus på (offentliga) policys som kulturella produkter vilka legitimerar och upprätthåller makt. Som namnet antyder undersöks hur problem framställs (problematiseras) i policys, samt vilka inställningar till och antaganden om problemet som ligger bakom den framställningen (Bacchi 2009, s. ix). Metoden innebär att systematiskt undersöka och belysa vilka antaganden som policyskaparna har i förhållande till ett problem, och hur dessa sedan påverkar hur problemet framställs i policyn liksom hur det i slutändan påverkar individen (Bacchi 2009, s. 1). WPR-ansatsen undersöker ett policyrelaterat problem utifrån tre effekter: diskursiva effekter (hur definieras vad som får tänkas och sägas); subjektifierande effekter (hur den sociala identiteten konstitueras genom problembeskrivningen); upplevda effekter (de faktiska konsekvenser som problembeskrivningarna skapar) (Bacchi 2009, s. 40).

De Foucauldianska begreppen arkeologi och genealogi ska enligt Bacchi (2009, s. 46) bland annat kombineras i WPR-analysen för att kunna problematisera policys och de problematiseringar som framställs i policys. Arkeologi appliceras framför allt i fråga två för att identifiera bakomliggande strukturer, antaganden och förutsättningar för problembeskrivningarna (Bacchi 2009, s. 43) medan genealogi framför allt appliceras i fråga tre då den fokuserar på hur makt uttrycks och dess praktiker (Bacchi 2009, s. 38, 43). Den tidigare nämnda styrningen som problembeskrivningarna menas innebära är inte nödvändigtvis en medveten manipulering från den styrande maktens håll, men det är också på grund av omedvetenheten som en WPR-ansats kan användas för att identifiera och analysera *problematiseringar* (Bacchi 2009, s. 30).

Med utgångspunkt i de teoretiska begrepp som presenterats ovan kan policys undersökas genom att ställa nedanstående frågor:

1. Vilket problem verkar vara beskrivet i en specifik policy?
2. Vilka förutsättningar eller antaganden ligger bakom denna problembeskrivning?
3. Hur har denna beskrivning av problemet skapats?
4. Vad har inte blivit problematiserat i denna problembeskrivning? Finns det några tystnader? Kan problemet förstås annorlunda?
5. Vilka effekter uppstår till följd av denna problembeskrivning?
6. Hur/var har denna problembeskrivning blivit till, spridits och försvarats? Hur kan den bli ifrågasatt, avbruten och ersatt? (Bacchi 2009, s. 2, min översättning).

Analysen kan genomföras systematiskt genom att frågorna ovan besvaras i ordning, men de går även att anpassa efter den specifika diskursiva kontext som ska analyseras (Bacchi 2009, s. 19; Bergström & Ekström 2018, s. 273). Vid en sådan anpassning och ett mer holistiskt förhållnings-sätt bör forskaren vara medveten om vikten av transparens (Bergström & Ekström 2018, s. 294). Särskilt utifrån att läsarens insyn i analysmetoden riskerar att begränsas vid en friare anpassning av frågorna (ibid.). Avsnitt 7.3 återkommer till detta.

En policy kan rymma flera olika problemrepresentationer vilket riskerar att bli både utmanande och till och med motsägande (Bacchi 2009, s. 4). Vad gäller teorin och analysmetoden i stort har de utökats till att gälla för mer än bara policyanalys (Bacchi 2009, s. 20). Bacchi (ibid.)

menar till exempel att fokus bör läggas på olika framställningar och representationer av ett problem - än enbart på policydokument - för att kunna vidga perspektivet och väga in fler dimensioner i analysen. Det kan exempelvis röra medierapportering, artiklar och övrigt relevant material (Bacchi 2009, s. 20). För att kunna applicera ett genealogiskt förhållningssätt enligt Bacchis teori kan även statistiskt material vara till nytta, särskilt i fråga 3 men även för analysen i sin helhet (Bacchi 2009, s. 11). Hur det teoretiska verktyget ska användas i denna studie presenteras närmare i avsnitt 4.3 Analysmetod.

Kapitel 4. Metod

Nedanstående kapitel redogör för den valda insamlingsmetoden, presentation av data och analysmetoden för denna studie. Detta sker genom en inledande presentation av fallstudiemetodiken. Därefter presenteras studiens empiriska data för att sedan följas av hur den valda analysmetoden (WPR) ska tillämpas i denna studie.

4.1 Insamlingsmetod

Eftersom tillgången till film på och via folkbiblioteken i Sverige varierar mellan kommunerna och organisationerna är varje folkbiblioteksorganisation intressant att titta på. Ett unikt fall är dock som ovan nämnt Stockholms stadsbibliotek (SSB). För att kunna undersöka organisationen SSB har studien utgått från en fallstudiemetodik. I och med att studiens empiriska data ska analyseras diskursanalytiskt (se Kapitel 3. Teori) kan fallstudien som insamlingsmetod förhoppningsvis bidra med ett beskrivande och praktisknära perspektiv. Fallstudien är en metod som innebär att ett specifikt fenomen, med andra ord ett ”fall”, undersöks på nära håll för att kunna bidra med en fördjupad förståelse för just det fallet men även hur fallet kan förstås i en större helhet genom analytisk/teoretisk generalisering (Bryman 2018, s. 97f, 101; Jensen & Sandström 2016, s. 33). Fallstudiens styrka och svaghet är just att ett (unikt) fall får fokus, vilket innebär att det går att undersöka i detalj men på bekostnad att man inte kan (empiriskt) generalisera utifrån det unika fallet (Bryman 2018, s. 98). Till skillnad från andra metoder är ett centralt drag i fallstudien att den kombinerar kvantitativa och kvalitativa metoder (Bryman 2018, s. 97), även om studiens ansats i huvudsak är kvalitativ. Inom fallstudieforskningen kallas detta för *triangulering* och innebär att flera olika källor används för att belysa samma fall (Jensen & Sandström 2016, s. 58).

För att kunna besvara denna studies frågeställningar ska empiriska data samlas in genom att studera och närläsa relevanta verksamhetsdokument från SSB och Kulturbiblioteket, genomföra semistrukturerade intervjuer med anställda bibliotekarier inom SSB och på Kulturbiblioteket, samt undersöka biblioteksstatistik relevant för studiens syfte. På så sätt kombineras både kvalitativa och kvantitativa empiriska data.

4.1.1 Dokument

De dokument som ska ligga till grund för WPR-analysen är styrdokumenterna *Mer relevant än någonsin - Biblioteksplan 2022–2025* (Stockholms stad 2022a), *Mediepolicy* (Stockholms stad 2022b) och *Medieplan för Kulturbiblioteket 2024* (Kulturbiblioteket 2024). Dessa styrdokument gäller för folkbiblioteken inom Stockholms stad och finns tillgängliga via SSB:s hemsida samt via webben med undantag för Kulturbibliotekets medieplan som tillgängliggjordes via informant.

För att veta vilka dokument som ska analyseras har en mindre förstudie genomförts där olika typer av verksamhetsrelaterade dokument som finns tillgängliga via SSB och via webben har lästs översiktligt. De som inte har ansetts vara relevanta efter den initiala läsningen har sedan inte

närlästs. Dessa är till exempel SSB:s kvalitetsgarantier (Stockholms stadsbibliotek 2023) och *Stockholms stads budget 2025* (Stockholms stad 2024). *Verksamhetsplan 2025 för Stockholms stadsbibliotek* (Stockholms stad 2025) har närlästs men valts bort i ett senare skede. Urvalet har styrts av vad som upplevts relevant av mig utifrån studiens teman: film, bestånd, mediehantering. Eftersom den diskursanalytiska WPR-ansatsen framför allt är en policyinriktad analysmetod är dokumenten tänkta att ge det övergripande verksamhetsperspektivet medan intervjuerna är tänkta att ge en inblick i bibliotekariers upplevelser av SSB:s antaganden om och inställningar till film, även om de också analyseras genom WPR-ansatsen.

Dokumentens innehåll har lästs noggrant och flera gånger. För tematisering och analys har dock fokus legat på det som rör bestånd, demokrati, kultur och tillgänglighet, samt övrigt som ansetts relevant vid läsningen. Fokus har alltså inte lagts på aspekter av bibliotekets arbete med medborgarservice (IT och datorer) och kunskapsinhämtning/informationssökning, även om de är kopplade till demokrati- och bildningsuppdraget. Detta eftersom jag i denna studie betraktar film som medium och kulturellt uttryck, det vill säga inte film som en del av biblioteksverksamhetens IT- och informationsrelaterade arbete.

Citat har plockats ut från dokumenten. Dessa har i största möjliga mån skrivits ut i sin helhet. I de fall där endast vissa delar av meningar och stycken ansetts relevanta har citaten förkortats genom hakparenteser ([...]) eller punkter (...) beroende på var i stycket citatet hämtats från.

4.1.2 Semistrukturerade intervjuer

Valet av kvalitativa (semistrukturerade) intervjuer framför kvantitativa strukturerade intervjuer (såsom enkäter) är baserat på att jag vill lyfta den enskilda bibliotekariens perspektiv, som inte syns i dokumenten och statistiken, för att bidra till den ovan nämnda trianguleringen. Kvalitativa intervjuer är semistrukturerade eller ostrukturerade och utgår ofta från en intervjuguide (Bryman 2018, s. 563f). En intervjuguide har därför utformats för denna studie med fokus på frågor om filmhantering liksom värderingar och tankar om film på folkbiblioteket (se Bilaga 1. Intervjuguide). Oavsett intervjuform behöver frågorna operationaliseras, med andra ord anpassas efter informanten för att de ska vara begripliga och möjliga att svara på (Bryman 2018, s. 565). Frågorna i intervjuguiden är därför av mer praktisk karaktär snarare än teoretisk, även om intervjuguiden är indelad efter olika (teoretiska) teman. Intervjuguiden har följts i samtliga intervjuer men frågor utöver de som står i guiden har också ställts för att kunna anpassa intervjun efter informantens enskilda situation. I övrigt menar Bryman (2018, s. 563ff) att gränserna mellan intervjuformerna snarare kan beskrivas som en skala mellan helt strukturerad och ostrukturerad på vardera änden. I denna studie har riktlinjen varit att landa någonstans mellan semistrukturerad och ostrukturerad intervju för att kunna nå samtalsformen av intervjun, men ändå med utgångspunkt i förbestämda teoretiska teman.

Eftersom SSB inte är anknutna till de biblioteksbaserade strömningstjänsterna Cineasterna eller Viddla har urvalet baserats på antalet fysiska filmer som biblioteken har i sitt bestånd. För detta har filterfunktionen använts i den vanliga katalogsökningen på SSB:s hemsida då "Film, DVD och VHS" kan väljas under kategorin "Format", varav alternativen under "Bibliotek" ordnas efter antalet filmer som finns i deras bestånd. Baserat på vilka bibliotek som har ett högre antal fysiska filmer i sitt bestånd (exklusive Kulturbiblioteket), samt i kombination med viss förkunskap hos mig om några av verksamheterna, kontaktades fem bibliotek. Kontakt togs framför

allt genom bibliotekens respektive infomejl. I mejlet har jag kortfattat presenterat uppsatsens syfte och metod samt redogjort för hur personuppgifter ska behandlas under och efter arbetets gång. Jag har även informerat om att intervjupersonerna är anonymiserade men att biblioteksorganisationen inte är det. Av de fem bibliotek som kontaktades mottogs tre ja, ett nej och ett uteblivet svar. Eftersom det är en fallstudie har jag nöjt mig med de tre biblioteken som har svarat ja då jag ansett att alla tre täcker in fenomenet väl i kombination med styrdokumentet och statistiken.

Intervjuerna har spelats in efter att samtycke har getts eftersom det möjliggör mer exakta svar än de anteckningar som förs under intervjuens gång (Bryman 2018, s. 570, 577f). Intervjuerna har därefter transkriberats manuellt av mig för att komma närmre det empiriska materialet och för att kunna göra den kontinuerliga analysen som rekommenderas vid transkribering av intervjuer (Bryman 2018, s. 579).

I transkriberingarna har utfyllnadsord som ”eh” och ”ehm” inte skrivits ut som ord utan har i stället gestaltats med punkter: ”...”. Skratt och andra ljud har ansetts relevanta och skrivits ut inom hakparenteser: [skratt] eller [suckar]. I och med att inspelade intervjuer ger detaljerade svar har vissa citat kortats ner genom hakparenteser ([...]) Transkriberingarna har sedan tematiserats och analyserats utifrån Bacchis diskursanalytiska WPR-ansats (se avsnitt 4.3 Analysmetod).

4.1.3 Statistik

Sedan 2014 är det Kungliga biblioteket som ansvarar för biblioteksstatistiken i Sverige (Rydbeck 2022, s. 66). Statistiken som analyserats kvantitativt är därför hämtad från Kungliga bibliotekets hemsida. Siffrorna gäller både folkbibliotek nationellt och specifikt för Stockholms kommun. Den nationella statistiken har valts ut för att ge en generell bild av hur filmen syns i biblioteksbestånd, utlån och inköp på svenska folkbibliotek idag. Den kommunala statistiken har valts på samma grunder men för att bidra med en mer specifik vinkel på fenomenet film på folkbibliotek (fallet SSB inklusive Kulturbiblioteket). I och med att det är en fallstudie ska statistiken bidra till den ovan nämnda trianguleringen där statistiken ger ett kvantitativt perspektiv på det som framgår i den kvalitativa diskursanalysen.

I rapporterna förekommer statistik om flera delar av folkbibliotekens verksamheter, men endast det som är relevant för uppsatsens syfte har valts ut och sammanställts i tabellform (se avsnitt 5.1 Statistik). I och med att statistiken är hämtad från Kungliga biblioteket är det så kallad offentlig statistik. Eftersom den redan är sammanställd av Kungliga biblioteket är denna studies analys i form av en sekundäranalys men även en longitudinell analys på grund av att jag tittar på hur filmen syns i biblioteksstatistiken över tid (Bryman 2018, s. 393f). Se avsnitt 4.3 Analysmetod för närmare förklaring.

4.2 Presentation av data

4.2.1 Dokument

Dokumentet är valda baserade på deras funktion som styrdokument: att de behandlar hur biblioteken ska arbeta med sina bestånd och gentemot biblioteksanvändarna. Det är den i skrivande

stund nuvarande biblioteksplanen *Mer relevant än någonsin - Biblioteksplan 2022–2025* (Stockholms stad 2022a), *Mediepolicy* (Stockholms stad 2022b) och *Medieplan för Kulturbiblioteket 2024* (Kulturbiblioteket 2024). Eftersom det är styrdokument presenteras riktlinjer för hur arbetet inom organisationen ska ske och vilka gemensamma mål som allt arbete ska utföras mot. Varje kommun ska ta fram biblioteksplaner enligt bibliotekslagen (SFS 2013:801, §17).

4.2.2 Informanter

Valet av intervjupersoner är baserat på en önskan om att få en inblick hos den enskilda bibliotekariens uppfattningar om organisationens antaganden om och förhållningssätt till film på folkbiblioteket. Det har därför varit av vikt att film finns i beståndet på det bibliotek som informanten jobbar på, oavsett om arbetet med filmerna är passivt eller aktivt, eftersom det är själva diskursen och de inställningar och antaganden som ligger bakom som är intressanta. I och med att det också är relevant att intervjupersonerna har en anställning inom en namngiven organisation (SSB inklusive Kulturbiblioteket) är det av största vikt att anonymisera informanterna på ett hållbart sätt eftersom organisationen inte är anonymiserad. Informanternas namn har därför fingerats och arbetsplats har inte specificerats nämnvärt (med undantag för Kulturbiblioteket). Kön och ålder har inte ansetts vara relevant för studien och har därför inte specificerats.

- Informant 1 har fått namnet Lo och jobbar på Kulturbiblioteket, med aktivt fokus på filmbeståndet.
- Informant 2 har fått namnet Eli och jobbar på ett mellanstort folkbibliotek inom SSB som har fysiska filmer i sitt bestånd men arbetar inte aktivt med det.
- Informant 3 har fått namnet Kim och jobbar på ett litet folkbibliotek inom SSB med fysiska filmer i sitt bestånd och arbetar aktivt med att visa film i verksamheten.

4.2.3 Statistik

Den analyserade statistiken är som ovan nämnt både på nationell och kommunal nivå. Både den nationella och den kommunala statistiken har sammanställts av Kungliga biblioteket genom att biblioteken själva har rapporterat in statistik för det gångna året (Kungliga biblioteket 2025a, s. 14). Tilläggas bör att biblioteken på Kulturhuset Stadsteatern (Kulturbiblioteket, Lava, Rum för barn, Serieteket och TioTretton) är inräknade i den kommunala statistiken (Kungliga biblioteket 2022; Kungliga biblioteket 2025b), trots att det är olika organisationer (Stockholms stadsbibliotek 2025). Denna aspekt har därför varit central under analysen av den kommunala statistiken eftersom det medför en risk av att vara missvisande. Detta gäller framför allt Kulturbiblioteket eftersom ett av deras fokus i verksamheten är just film (Kulturhuset Stadsteatern u.å.). Att Kulturbiblioteket samarbetar med SSB är därför en faktor som spelar in både vid analysen av statistiken och av intervjuerna. En missvisande faktor vad gäller båda nivåerna av statistik är att film inte är en egen kategori utan ofta sammanslagen som ”Film, TV och radio”. Hopslagningen är dock en aspekt som har analyserats i sig.

För att kunna göra en longitudinell analys har ett årsspann valts ut. Detta är 2019–2024. Enligt webbkatalogen köptes de sista filmerna in 2019 och 2020 till SSB (undantaget biblioteken i Kulturhuset) (Stockholms stadsbibliotek u.å.). 2019 har därför valts som inledande år i årsspannet. Åren 2020–2024 är även valda för ett övergripande samtida perspektiv. Som tidigare nämnts

är tanken att statistiken ska ge ett kvantitativt perspektiv på studiens fall, särskilt i jämförelse med de antaganden som framkommer i intervjuerna och dokumenten.

4.3 Analysmetod

Vald analysmetod är en diskursanalys av styrdokumentet, liksom av intervjuerna. Som förklarat i det föregående kapitlet utgår diskursanalysen från språket och tillhörande sociala praktiker (även icke-språkliga), ofta i form av språkets konstituerande funktioner och makt, samt utifrån de effekter som kan uppstå på grund av diskursen och diskursens roll i skapandet av sociala identiteter (Bergström & Ekström 2018, s. 254–257).

Bacchis (2009) teoretiska verktyg WPR är i grunden ett diskursanalytiskt verktyg för policy. WPR-ansatsen kan dock med fördel appliceras på andra textmaterial än enbart policy för att bredda förståelsen av problembeskrivningen och för att kunna identifiera motsägelser och spänningar (Bacchi 2009, s. 20). Den analysmetod som har valts för denna studie har därför även applicerats på de transkriberingar som gjorts efter de semistrukturerade intervjuerna. I och med att studiens övergripande metod är en fallstudie har även den kvantitativa statistiken vägts in i analysen för att kunna bidra till att besvara de analytiska frågorna (se avsnitt 3.2). I första frågan har policy-aspekten tagits bort till förmån för all studiens insamlade empiriska data (se kapitel 6). De analytiska frågorna har besvarats enligt numerisk ordning (se kapitel 6. Analys).

Vad gäller analysen av statistiken möjliggör en longitudinell analys en identifiering av trender och tendenser liksom generella sociala förändringar (Bryman 2018, s. 394). För närmre presentation av studiens statistiska data, såsom urval av årtal, se avsnitt 4.2.3. Offentlig statistik har fått mycket kritik för att vara felaktig, och har historiskt sett ansetts oförenlig med samhällsforskningen och dess begrepp (Bryman 2018, s. 396). Bryman (2018, s. 397f) menar dock att felaktigheterna i den offentliga statistiken i mångt och mycket inte är värre än felaktigheterna i annan samhällsvetenskaplig datainsamling. Dock så är den offentliga statistiken känsligare för avvikelser (ibid.), vilket har varit en viktig aspekt under analysen.

Kapitel 5. Resultat

Nedan presenteras studiens resultat, vilket är tematiserat utifrån vad som framkommit i dokumenten, intervjuerna och statistiken. Empiriska data från statistiken ingår i övriga avsnitt men presenteras först som fullständiga tabeller. Resultatet redogörs därför i följande ordning: *Statistik, Folkbibliotekets uppdrag och funktion, Filmen på folkbiblioteket*.

5.1 Statistik

Statistiken presenteras i form av tabeller och kommer senare att refereras till som *Tabell 1* och *Tabell 2*. Tabellerna är sammanställda av mig där det som ansetts relevant i de olika statistiska rapporterna har lagts till som rubriker i tabellerna. Det som framgår i statistiken har förts samman med relevant tematiserat avsnitt nedan.

År	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Antal film, tv, radio i bestånd	-	-	-	-	-	-
Nyförvärv film	24 155	18 600	11 907	9 725	7 018	5 598
Totalt utlån film, tv, radio	1 562 337	1 217 795	680 224	640 950	556 557	475 617
Licenserade databaser film, tv, interaktiva kurser	165	258	295	319	325	332
Filmvisning, filmprat	2 981	1 322	920	2 108	2 683	2 744

Tabell 1. Nationell statistik (Kungliga biblioteket 2025a)

År	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Antal film, tv, radio i bestånd	27 969	27 091	25 033	23 307	19 959	16 942
Nyförvärv film, tv, radio	1 923	749	456	230	83	154
Totalt utlån film, tv, radio	101 858	64 102	37 389	34 017	18 413	27 338
Tillgång till antal licensierade elektroniska titlar (poster) film, tv, radio	-	-	-	-	-	-

Aktivitet, filmvisning	270	68	104	198	232	204
---------------------------	-----	----	-----	-----	-----	-----

Tabell 2. Kommunal statistik (Kungliga biblioteket 2022; Kungliga biblioteket 2025b)

Nämnas bör att den nationella statistiken enbart visar totalt antal fysiska medier på folkbiblioteken i Sverige, och saknar alltså totalt antal filmer i biblioteksbeståndet. I rapporten framkommer inte anledningen till att detta har uteblivit. En aspekt av den kommunala statistiken är, som nämnts i kapitel 4, att den räknar in Kulturhusets bibliotek som en del av SSB. I båda rapporterna har film ibland slagits samman med medierna tv och radio vilket också upplevts missvisande. Kategorierna ”Filmvisning, filmprat” (se *Tabell 1*) och ”Aktivitet, filmvisning” (se *Tabell 2*) syftar båda till filmprogram och likställs därför i denna studies resultat.

Generellt råder det en minskning av fysiskt filmbestand både vad gäller inköp och utlån (se *Tabell 1* och *2*) medan den digitala filmåtkomsten har ökat nationellt sett (se *Tabell 1*). Filmprogrammen har legat på en hyfsat jämn nivå både nationellt och kommunalt med undantag för de år då faktorer som Covid-19 troligen har påverkat statistiken (särskilt 2020 och 2021).

5.2 Folkbibliotekets uppdrag och funktion

Mer relevant än någonsin - Biblioteksplan 2022–2025 (Stockholms stad 2022a) är den biblioteksplan som gäller för alla bibliotek inom Stockholms stad samt Kulturhusets bibliotek. Enligt denna plan ska biblioteket betraktas som ”en aktör i ett litterärt ekosystem” (Stockholms stad 2022a, s. 4). Vidare förklarar de att ”[d]etta ekosystem bidrar till det svenska berättarundret, som visar att svensk litteratur, musik och spelutveckling är stark. Här ska biblioteket fortsätta spela en avgörande roll.” (ibid.) samt att denna roll innebär ”[...] att väcka och underhålla ett läsintresse” (Stockholms stad 2022a, s. 17). Stor vikt läggs vid att lyfta samlingen och att arbeta med exponering i biblioteket med användaren i fokus (Stockholms stad 2022a, s. 4f, 7).

Biblioteken i Stockholm beskrivs som ”kulturbärare” och ”mötesplatser för kultur- och samhällsfrågor” (Stockholms stad 2022a, s. 9). Vad gäller utvecklingen framåt betonas både samtiden, uppdraget och användarna: ”Biblioteket ska utvecklas i takt med tiden, se över och förändra de egna tjänsterna på ett sätt som motsvarar det lagstadgade uppdraget och användarnas förväntningar” (Stockholms stad 2022a, s. 17). Vad gäller bibliotekets samlingar och bestånd lyfts mångfald i berättelser och format: ”I biblioteket samlas mångfalden av berättelser. De som redan finns och de som skapas under tiden. Formaten är långt fler än förr men behovet av berättelser finns alltid kvar. Idag är bokhyllan en del av ett betydligt bredare och komplext biblioteksuppdrag, som förändrats över tid, liksom världen runtomkring.” (Stockholms stad 2022a, s. 19). Även nya tanke sätt kring beståndet presenteras, särskilt ”[...] att lyfta samlingen och synliggöra den. För att göra det behövs såväl ökat utrymme som helt nya arbetssätt. Det behövs mer plats bland hyllorna och fokus på att visa upp litteraturen” (Stockholms stad 2022a, s. 29).

En annan satsning är så kallade nodbibliotek ”[...] med uppgift att erbjuda hela bibliotekets utbud och möjligheter [...]. Nodbiblioteken är ett sätt att öka tillgängligheten till biblioteksservice i staden, så att den finns jämnt fördelad över staden samtidigt som de lokala biblioteken kan fortsätta verka aktivt i lokalsamhället.” (Stockholms stadsbibliotek 2022a, s. 34).

Avslutningsvis förklaras att insamlingen inför utformningen av biblioteksplanen bland annat har inkluderat frågan ”Vad är bibliotekets största problem?” (Stockholms stadsbibliotek 2022a, s. 41). Det generella fokuset för biblioteksplanen är framför allt på litteratur och hur bokens plats inom organisationen kan stärkas.

Utöver biblioteksplanen förklarar *Mediepolicy* (Stockholms stad 2022b) hur arbetet med bibliotekets bestånd ska gå till och vilka riktlinjer som finns. I denna definieras ”Medier” som ”böcker, tidningar, tidskrifter, databaser, musik, film och spel oavsett format” och ”Samlingar” som ”bibliotekets hela utbud av fysiska och digitala medier” (Stockholms stad 2022b, s. 1). Vidare betonar de en kvalitetsaspekt som förklaras som följande:

[E]n strävan efter titelbredd på samlingsnivå, genom ett rikt och varierat medieutbud som innefattar det breda, det smala och det efterfrågade. Kvalitet på titelnivå eftersträvas genom ett aktivt urvalsarbete där hänsyn bland annat tas till stilistisk kvalitet och vederhäftighet. I strävan efter titelbredd kan aktualitet och allmänintresse ges företräde framför andra kvalitetsaspekter. (Stockholms stadsbibliotek 2022b, s. 1f)

Även i mediepolicyen betonas bibliotekets litterära uppdrag men också förmedlingen av olika format: ”Att främja intresse för litteratur och läsning [...] är viktiga uppdrag för biblioteket [...]. Stockholms stadsbibliotek arbetar aktivt med förmedlandet av medier oavsett format.” (Stockholms stadsbibliotek 2022b, s. 2). Även användarperspektivet känns igen från biblioteksplanen: ”Stockholms stadsbibliotek tillgodoser stockholmarnas önskemål och behov av medier.” (Stockholms stadsbibliotek 2022b, s. 2). Vad gäller beståndet ska ”[b]ibliotekets gemensamma utbud [...] präglas av kvalitet och allsidighet. Detta innebär att man som användare ska hitta det breda, det smala och det efterfrågade” med betoning på ett ”kvalitativt urval” (Stockholms stadsbibliotek 2022b, s. 3f). Även inköpsförslag lyfts som ”ett viktigt komplement till urvalsarbetet. Efterfrågade titlar som inte finns inom Stockholms stadsbiblioteks samlingar, ska tillgodoses genom inköp inom ramen för uppdraget som folkbibliotek. [...] Stockholms stadsbibliotek köper på inköpsförslag, samt köper extra exemplar av titlar med lång kö oavsett format.” (Stockholms stadsbibliotek 2022b, s. 4). Sammanfattningsvis lyfts aspekter som förmedling och att biblioteket inte har något bevarandepdrag samtidigt som användaren också ska bli exponerad för bibliotekets medier:

Samlingarna ska hållas levande och aktuella genom ett ständigt pågående arbete med både det nya och det äldre materialet. Kontinuerliga inköp sker i kombination med ett aktivt beståndsarbete, som förmedling, exponering och gallring. Stockholms stadsbibliotek har inget bevarandepdrag. Dock eftersträvas sätt att arbeta med samlingarna, som erbjuder längre cykler för medier på bokmarknaden, när förlagens blir kortare. Användaren har möjlighet att möta det oväntade och bortglömda, det som försvunnit från marknaden. (Stockholms stadsbibliotek 2022b, s. 4)

Notera att ”samlingar” och ”medier” genomgående används synonymt med böcker, som i exemplet ovan där begreppen efterföljs av ”på bokmarknaden”, trots att film och andra medier är tänkta att vara inkluderade i begreppens definitioner.

Även Kulturbiblioteket har tagit fram ett liknande dokument, *Medieplan för Kulturbiblioteket 2024*, som förtydligar deras arbete i förhållande till sin roll som profilbibliotek samt i förhållande till SSB: ”Kulturbiblioteket är ett profilbibliotek [...]. Inom de avdelningar och medietyper där vi är ledande eller är ensamma om – Serieteket, musikfonogram och video – är vår roll

mer övergripande.” (Kulturbiblioteket 2024, 1). Utöver förhållandet till SSB betonas även kvalitet:

Beståndet är fördjupat och specialiserat i relation till övriga bibliotek inom Stockholms stadsbibliotek. [...] Vi gallrar och magasinerar regelbundet men låter kvalitetsaspekter gå före utlåningstal [...]. Förutom våra egna ställningstaganden tar Kulturbiblioteket emot inköpsförslag om de ryms inom våra respektive profiler och vår konstnärliga idé. (Kulturbiblioteket 2024, s. 1)

Likt SSB:s mediepolicy nämns att de inte har något bevarandeuppdrag men att stort fokus ligger på det unika beståndet:

En stor del av vårt bestånd är vi ensamma om att ha, och för dessa exemplar är vi mer restriktiva vid gallring. Vi har inget bevarandeuppdrag utan behåller sällan utlånade titlar för att de ska vara tillgängliga för kommande efterfrågan. Vi bör bedriva ett aktivt arbete med att lyfta fram sällan lånade titlar i ljuset och därigenom påverka cirkulationstalen genom att visa upp bestånd och titlar som våra besökare och låntagare annars inte visste fanns [...]. Så länge vi har plats i våra magasin att spara sällan lånade, för oss unika titlar ska vi göra det. Gränsen sätts av vad vi kan magasinera på ett bra sätt. Det aktuella beståndet i våra publika hyllor ska vara luftigt och attraktivt och ge plats för skyltning [...]. Vissa avdelningar, t.ex. musik-CD, LP och DVD, kräver viss hänsyn eftersom vi är enda biblioteket som har kvar fokus på dessa medier. Exemplar som saknar dubletter ska inte gallras så länge de är i spelbart skick och det finns plats i magasin. (Kulturbiblioteket 2024, s. 2f)

I föregående citat definierar Kulturbiblioteket sin position gentemot SSB, något som inte nämnvärt görs av SSB gentemot Kulturbiblioteket.

Ovan beskrivna styrdokument är riktlinjer för arbetet på folkbiblioteken inom SSB och på Kulturbiblioteket. I följande avsnitt presenteras det mer specifika arbetet med film och hur biblioteken förhåller sig till styrdokument, användarna och till organisationen i stort.

5.3 Filmen på folkbiblioteket

Detta avsnitt är för översiktlighetens skull indelat i tre underrubriker. Dessa är *Det fysiska filmbeståndet*, *Filmprogram och strömmande film* och *Biblioteksanvändaren och film*. För kontextualisering och jämförelse kommer statistik att presenteras närmare i detta avsnitt.

5.3.1 Det fysiska filmbeståndet

Eli och Kim jobbar på varsitt bibliotek inom SSB. På båda biblioteken finns det fysiska DVD:er. På Elis bibliotek är filmerna placerade längre in i lokalen i anslutning till serier och böcker om konst. Filmerna är ordnade efter titel men inte efter genre. På Kims bibliotek är filmerna placerade i anslutning till facklitteraturen och är också ordnade efter titel men inte efter genre. Lo jobbar på Kulturbiblioteket och med film som ett av sina huvudområden. I biblioteket är filmerna placerade precis vid ingången och är indelade efter genre eller utvalda regissörer samt med skyltningar. Hen förklarar att de ”jobbar ju mycket med att exponera i biblioteket, mycket med skyltningar, och temaskyltningar, vilket man kan se i statistiken när man ser vilka [...] titlar som varit mest utlånade under året” (Lo). Eli berättar att arbetet med film på hans bibliotek snarare rör städning och gallring:

[D]et kommer in filmer som det liksom är repor i som vi måste gallra, vi köper sällan in-, eller vi köper typ aldrig in nya filmer [...]. Alltså vi ser ju över och gallrar och kollar liksom utlån och omsättning och så där...och

städar. [M]an skyltar med någon film om det är något ämne och så där, men inte, inte så där liksom att vi arbetar så här dagligen med filmerna dessvärre, vilket är lite tråkigt. (Eli)

Eli har tidigare arbetat på patientbibliotek och förklarar att det var ett mycket större fokus på film som biblioteksmedium: ”då [...] satsade jag ganska mycket på film just för att många [...] som ligger inlagda kanske inte liksom orkar eller [...] kan...hålla i en bok. [S]å det köpte vi liksom in regelbundet, ganska mycket film faktiskt” (Eli). Kim lyfter också att de inte köper in någon ny film men att hen försöker behålla det filmbestånd som finns samt att det sett annorlunda ut i enheten förut:

[D]et här biblioteket har ju inte gallrat sina DVD:er, eller jag har inte gallrat [skratt] dem helt enkelt. Däremot [...] om besökare klagar att det inte går att titta på dem, då gallrar vi dem [...]. Men det är först då jag gallrar film. Men [...] jag har ju jobbat timmar och delvis [på ett annat litet bibliotek i enheten] för längesen, och det biblioteket satsade extra mycket på film. Det här är ju många år sen. Men så vitt jag vet har all film gallrats där. (Kim)

Att det framför allt gallras och inte köps in någon ny film kan ses som en långt gående trend rent statistiskt. Sedan 2019 har det totala filmbeståndet på biblioteken inom Stockholms kommun genomgått en minskning med nästan 40% (se *Tabell 2*). Vad gäller ”nyförvärv”, det vill säga inköp, syns en markant minskning även där (trots en liten ökning mellan 2023 och 2024), från 1923 till 154 nyförvärvade filmer (se *Tabell 2*). Denna minskning av inköp är dock inte unik för Stockholms kommun utan syns även i resten av landet där filminköpen minskat med nära 77% (se *Tabell 1*). Här går Kulturbiblioteket mot den nedåtgående trenden men Lo är också medveten om den särskilda positionen: ”just nu är det ingen annan som köper in ny film på DVD, [...] så där blir det ju egentligen att man måste tänka på, väga in det att det inte är någon annan som har de filmerna” (Lo). Det har även lett till att Kulturbiblioteket har fått ta emot donationer från andra bibliotek:

[V]i har fått [...] ta emot väldigt mycket donationer från de andra filialerna, [...] och då har vi nog tackat ja till det mesta [...]. Men det har ju varit stadsbibliotekets, huvudbibliotekets, hela, alla deras DVD:er. [D]et är ju en utrymmesfråga också med alla de här donationerna och en arbetsfråga för att de är ju i väldigt varierat skick. Och kanske också är så där att det är filmer som vi inte hade valt annars att köpa in. Så där har vi också gjort ett urval, vissa filmer som hamnar ute i biblioteket direkt, och som är i hyfsat gott skick så man kan polera dem och så, göra i ordning och ställa ut. Och en del hamnar i vårt närmagasin med DVD:er för där har vi också en del som står sen tidigare, så att där kan man fylla på så länge det finns plats. (Lo)

Filmen beskrivs återkommande som ett känsligt format, men det är även dyrt och kräver särskilda bibliotekslicenser för att kunna köpas in. Lo berättar att ”[...] det ska vara bibliotekslicens, vilket gör att filmen utgör de[t] formatet som vi inte kan ta emot donationer från privatpersoner eller själva gå och handla och fynda som man kan göra med en bok, eller en CD [...]. [V]arje skiva kostar femhundra ungefär [...]” (Lo). Hen förklarar vidare hur filmen är en viktig del av biblioteket men att det också krockar i förhållande till SSB eftersom organisationen inte längre köper in film:

[D]et kommer ju massor av ny film, och [...] det är absolut inte en bevarandefråga så, utan det är en samtida konstform som borde verkligen ha sin plats där. Men det är ett intressant glapp att man inte köper in det inom SSB:s centrala inköp och inte erbjuder streaming heller, eftersom att vi har separat budget och vi sköter då all film på Kulturbibliotekets egen budget som inte är lika stor [skratt] [...]. För vi får ju också alla de inköpsför-

slagen vidare till oss som kommer centralt också [...] och det finns en förväntan om att vi ska lägga de femhundra kronorna [...] som det kostar. Och att ersätta det trasiga också [...]. [E]ftersom vi inte kommer ha plats med det, allt det som de donerar, ute på några hyllor så har det ju verkligen en betydelse att de har tagit det här beslutet, och som en tillgänglighetsfråga. Och filmens utrymme och roll, och status som konstform. Eller som berättande medium. Hur det går ihop med bibliotekens uppdrag och riktlinjer liksom från biblioteksplanen och Stockholms stad. (Lo)

Just filmen roll på biblioteket och som kulturform lyfts även av Kim som tycker att filmen är ”en viktig kulturform [...]. Och [...] jag vill gärna tänka på bibliotek som kulturcentra för alla möjliga konstformer [...]. Och då är film [...] en av dem.” (Kim). Även Kim har fått frågan om donationer från enhetens nodbibliotek och reflekterar över vad som är ett levande bestånd:

[Ä]r man i samma enhet kan det ju hända att man får frågan, som vi fick frågan från, om det var [enhetens nodbibliotek]...om vi ville ta över någonting, men [...] ofta nog får man ju inte det då, för man vet inte vad som pågår i andra enheter. Och hur som helst så blir det ju så småningom ett föråldrat...och då menar jag inte att äldre filmer blir inaktuella, utan jag menar just att de blir sönderslitna. Men det är tråkigt, [...] det blir ju inte ett levande bestånd när man inte köper in. (Kim)

Utifrån organisationen och styrdokumentet reflekterar Eli över hur filmen syns i dokumenten och i verksamheten:

[Suckar] inte just film, som sådant. Utan vi pratar ju ganska mycket generellt om utbud och medier, [...] och arbete med beståndet [...]. För det är väl främst böcker [...] eller litteratur och andra medier kan det ju stå ibland också i så styrdokument [...]. Om man liksom, avser att filmmediet ingår där eller inte. Eller, det gör det väl men, det hamnar lite [...] i skymundan [...]. Liksom att det finns där men det är lite, inte eftersatt men lite så att, det är lite i periferin, det får liksom stå tillbaka lite för, [...] för den tryckta boken och mycket annat. (Eli)

Filmen i det fysiska beståndet på folkbiblioteket upplevs alltså vara en inte så tydlig del av verksamheten om det inte är specificerat som för Kulturbiblioteket, vilket även syns i respektive mediepolicy och -plan (se avsnitt 5.2). Där råder i stället ett annat typ av prioriteringsarbete utifrån att det egentligen är olika organisationer samt separata budgetar. Återkommande är beskrivningen av film som ett utmanande biblioteksmedium sett till format, samtidigt som den inte är synlig från organisationens håll i fråga om exempelvis verksamhetsdokument och inköp.

5.3.2 Filmprogram och strömmande film

Varken SSB eller Kulturbiblioteket erbjuder åtkomst till strömmande filmtjänster. Statistiskt sett har tillgången till strömmande film (inklusive tv och interaktiva kurser) ökat med närmare 100% nationellt (se *Tabell 1*). Vad gäller filmprogram har det dock varit vanligare även inom kommunen där filmaktiviteter legat på ungefär samma nivå sedan 2019 (se *Tabell 2*). Kulturbiblioteket hade tidigare en filmklubb som ”inte [är] helt avsluta[d], men just nu är den vilande” (Lo). På Kims bibliotek är filmprogram å andra sidan en central del av verksamheten där flera äldre besökare deltar och uppskattar programmet:

[E]tt av våra uppdrag [...] är ju att nå ut till äldre personer. Och eftersom vi visar film på eftermiddag, [...] är det ju många pensionärer som kommer som ändå är lediga [...]. Och så märker jag ju också på flera som är här [...], de som [...] precis sett en film, de är ju ganska uppfyllda av den. De vill ju gärna kommentera det, eller säga nånting om filmen. Och det lyssnar jag ju gärna på [skratt]. Så att [...] jag tror att de behöver [...] den också att få dela en upplevelse med andra. (Kim)

Kim upplever dock att många frågar efter strömmande filmtjänster men hänvisar i stället till en närliggande kranskommun: ”Däremot så är det ju flera också som frågar efter såna här strömmade tjänster [...]. Men [en närliggande kommun] tror jag har ett av de där som de som bor här kan man ju hänvisa till att de kan bli medlemmar i [den närliggande kommunens bibliotek]” (Kim). Lo lyfter kostnadsaspekten av strömningstjänsterna:

Cineasterna finns ju också som tjänst, men det verkar som att den är så pass dyr den tjänsten så det är fler och fler som slutar erbjuda det. Jag tror att bara Cineasterna kostar nog tre gånger så mycket som vår filmbudget om vi skulle ha ett medlemskap där. Så [...] det finns inte en möjlighet inom Kulturbiblioteket åtminstone. Hur det ser ut inom SSB som gemensam, liksom tjänst, för då skulle det vara inom hela Stockholms stadsbibliotek i så fall. (Lo)

Att bortprioriteringen av en strömningstjänst via SSB beror på budget bekräftas även av Kim som på en tidigare arbetsplats hade kontakt med tjänsten Vidla: ”avtalet baserades på antal kommuninvånare. Och om det fortfarande är så kan jag verkligen förstå om Stockholms stadsbibliotek inte vill skriva på [skratt] ett sånt avtal, eftersom det är så många invånare i Stockholm. Det skulle antagligen bli väldigt dyrt” (Kim).

Både den fysiska och den strömmande beskrivs alltså som utmanande vad gäller kostnad och licens, liksom att biblioteken inom organisationen och i jämförelse med andra kommuner har olika förutsättningar för att kunna erbjuda strömmande film.

5.3.3 Biblioteksanvändaren och film

Både Kim och Lo upplever en efterfrågan av film via biblioteket. Lo menar att det ”märks att det är många som är glada och tacksamma, och liksom blir väldigt glada när de ser att det finns för de kanske är ovana att se den mängden [film] på andra bibliotek. Så det är uppskattat.” (Lo). Kim menar snarare att efterfrågan märks i form av att allt fler besökare uttrycker en slags besvikelse över det begränsade beståndet: ”jag tycker ändå att det finns en efterfrågan. Men den kanske börjar [...] bytas ut mot en viss uppgivenhet hos besökarna [...], de räknar inte med att det ska finnas” (Kim). För att återknyta till filminköp önskar Kim att det skulle börja igen:

[D]et vore ju jättetrevligt om man kunde fortsätta med filminköpen. Och, gärna, riktiga klassiker, dels såna här [...] amerikanska, svenska, europeiska klassiker [...], för det är det efterfrågan på, men sen också förstås nyare film. [...] det kan vara besökare som kommer och, och frågar [...]. Fast jag borde förstås slussa vidare [inköpsförslagen] till inköp [skratt]. (Kim)

Som tidigare nämnts skickas dock inköpsförslagen vidare till Kulturbiblioteket som inte har kapacitet att köpa in allt som efterfrågas.

Eli upplever inte en lika stor efterfrågan som Kim och Lo. Hen menar att det snarare är förvånande när bibliotekets filmbestånd dyker upp i reservationslistorna: ”man blir nästan lite överraskad om man tar en sån reservationslista, en plocklista, och så är det en film [skratt] med. För det är [...] nästan bara [...] 99% böcker tycker jag, som är på plocklistorna” (Eli). Enligt den nationella biblioteksstatistiken har utlånen av film minskat med nära 70% (se *Tabell 1*), där Stockholms kommun följer samma trend med en minskning av utlån med 73% (se *Tabell 2*). Om denna minskade fysiska utlåning beror på en minskad efterfrågan är svårt att säga, med tanke på att de minskade inköpen av film också kan ha påverkat efterfrågan. Kim lyfter detta dilemma:

[O]m man inte har något bra utbud så kan det ju heller inte bli någon bra efterfrågan [...]. Det brukar man ju prata allmänt om, såna cirkulationstal på bibliotek [...] om man har låga cirkulationstal [...] på en viss avdelning så kan det dels bero på att det inte finns intresse, men det kan också bero på att det man har är inaktuellt eller ointressant. Och det är ju såklart så att, att de populäraste filmerna, de slits ju mest och gallras först. Så det...är ett dilemma. (Kim)

Även reservationer upplevs som ett dilemma då Lo menar att det påverkar vad som kan exponeras i själva biblioteket och på så sätt även mediernas tillgänglighet i biblioteket:

[D]et är ju en diskussion vi har att de försvinner iväg och är runt och snurrar, liksom kan vara det i ett år, en ny film, för att det är olika personer som reserverar vilket gör att vi inte har den nyheten ute på vår hylla någonting [...]. Medan det är en tillgänglighetsfråga också när vi är de enda som har DVD:erna, så därför har vi i nuläget så att man får reservera dem. (Lo)

Just tillgänglighetsaspekten är återkommande när det gäller vilka som kan drabbas av att tillgången till film begränsas. Eli menar till exempel att det framför allt skulle kunna påverka de som inte är så vana vid film:

De som kanske inte annars kommer i kontakt med film så mycket [...]. Eller kanske, äldre seniorer...som kanske har svårt att ta sig ut till en biograf. Alltså, både tidsmässigt och fysiskt. Barn också, som annars inte kommer i kontakt med film som medie liksom, tror jag. (Eli)

Den äldre målgruppen lyfter även Kim: ”Som jag ser det just här, på vårt bibliotek så är det ju äldre personer som inte känner sig bekväma med att prenumerera på olika streamingtjänster. Då, dels är det en kostnadsfråga, dels är det en teknikfråga.” (Kim).

Informanternas utsagor visar på att det minskade och begränsade filmutbudet har en kulturell och demokratisk påverkan på användarna. Dels i fråga om vilken typ av film som saknas och därför efterfrågas, dels i fråga om den rent demokratiska tillgänglighetsaspekten och önskan om en jämlik åtkomst till film.

Kapitel 6. Analys

I följande kapitel analyseras studiens resultat utifrån Carol Bacchis (2009, s. 2) analytiska frågor i nummerordning. Fokuset för respektive fråga presenteras inledningsvis.

1. Vilket problem verkar vara beskrivet?

Enligt Bacchi (2009, s. 2) tas policys fram för att hantera problem, och på så sätt kan man finna implicita problembeskrivningar i dokumenten. I biblioteksplanen framgår det att Stockholms stad inför framtagandet av planen ställt frågan ”Vad är bibliotekets största problem?” (Stockholms stad 2022a, s. 41). I själva biblioteksplanen är det dock fokus på en framåtblick samt möjligheter och roller för SSB, snarare än faktiska problem. Att filmen skulle ses som ett problem, eller att den försvinner, framgår dock inte. Filmen nämns inte i styrdokumentet från SSB, varken i min närläsning eller enligt informanterna (med undantag för Kulturbibliotekets medieplan i och med att film är ett av deras huvudområden), även om den inkluderas i definitionen av ”medier” och ”samlingar” i SSB:s mediepolicy (Stockholms stad 2022b, s. 1). Tystnaden kring filmen som biblioteksmedium inom SSB har därför identifierats som det implicita problemet i styrdokumentet.

Ur informanternas perspektiv lyfts mer konkreta problem som utmaningar sett till filmens kostnad (dyrt), format (känsligt) och distribution (bibliotekslicens krävs både för strömmande och fysisk film). Att filmen försvinner från organisationen märks både i informanternas utsagor och i statistiken. Trots (eller på grund av) det inkluderas inte dessa utmaningar i styrdokumentet vilket förstärker det identifierade problemet. Till detta identifierade (implicita) problem hör att informanterna även beskriver biblioteksanvändarnas möte med filmen i folkbiblioteket, både utifrån tillgänglighet och efterfrågan. Att filmens verkliga plats på folkbiblioteket och betydelse för biblioteksanvändarna inte speglas i dokumenten - som är till för att forma arbetet på folkbiblioteket - skapar en problematik där filmen har försatts i ett slags limbo. På så sätt ges filmen inte utrymme varken som biblioteksmedium eller kulturform från organisationshåll.

I följande frågor fördjupas analysen av ovan identifierade problem.

2. Vilka förutsättningar eller antaganden ligger bakom denna problembeskrivning?

Fokus i denna fråga är vad som får problembeskrivningen att verka logisk samt vilka uttryck för makt som råder ur ett arkeologiskt perspektiv (se kapitel 3. Teori). Särskilt i form av identifierade motsägelser och spänningar, så kallade *binariteter* (Bacchi 2009, s. 5, 7f).

Biblioteken ska enligt biblioteksplanen och SSB:s mediepolicy ha ett fokus på litteratur och läsning (Stockholms stad 2022a, s. 4; Stockholms stad 2022b, s. 2). Filmen får därför ”stå tillbaka lite för, [...] för den tryckta boken och mycket annat” (Eli). Detta blir dock ett uttryck för ett maktförhållande då boken ställs mot andra biblioteksmedium (såsom filmen) eftersom det är *logiskt* att den prioriteras enligt styrdokumentet. Vad som är motsägelsefullt är att de andra medierna ändå inkluderas i definitioner och mål vilket pekar på en binaritet. Filmen inkluderas till exempel i definitionen av medier och samlingar i mediepolicy (Stockholms stad 2022b, s. 1) men inte när det gäller det ”litterära ekosystemet” i biblioteksplanen där fokus ligger på att ”det

svenska berättarundret” syns i litteratur, musik och spel (Stockholms stad 2022a, s. 4). Frågan blir då varför filmen inte skulle räknas in som ett kulturellt uttryck i detta ekosystem och berättarunder.

En annan till synes logisk aspekt av problemet (att filmen inte nämns och att den försvinner) är idén om en minskad efterfrågan. Eli upplever att det lånas ut färre filmer och att besökarna inte efterfrågar det lika mycket som förut. Detta stärks av statistiken som visar att utlånen minskat med ca 70% både nationellt och kommunalt (se *Tabell 1* och *2*). Å andra sidan menar både Kim och Lo att de ofta upplever positiva reaktioner från besökare gällande filmvisningar och -beståndet.

Återkommande i alla tre styrdokumenterna är arbetet med skyltning och exponering i biblioteket (Kulturbiblioteket 2024, s. 2; Stockholms stad 2022a, s. 4, 29; Stockholms stad 2022b, s. 4). Genom biblioteket ska man som användare få möta ”det oväntade och bortglömda” (Stockholms stad 2022b, s. 4). Att minskningen av film i organisationen skulle bero på en minskad efterfrågan blir även det en binaritet eftersom biblioteket faktiskt ska arbeta med att lyfta fram ”oväntade” och ”bortglömda” medier. Lo menar till exempel att det märks tydligt i utlåningsstatistiken när Kulturbiblioteket har skyltat med vissa filmer liksom att Kim lyfter samspelet mellan bestånd, skyltning och utlån. Det är därför inte konstigt att film inte lånas ut lika mycket om beståndet minskar och inte lyfts fram av biblioteket.

3. Hur har denna beskrivning av problemet skapats?

I denna fråga undersöks problemets form och påstådda dominans ur ett genealogiskt perspektiv (Bacchi 2009, s. 11) (se kapitel 3. Teori). Ett förhållande som möjliggör detta är att filmen har minskat kraftigt i antal vad gäller det fysiska beståndet de senaste sex åren inom Stockholms kommun (se *Tabell 2*). SSB erbjuder ingen tillgång till strömmande filmtjänster men ur ett nationellt perspektiv har den typen av filmförmedling via biblioteket ökat med nästan 100% (se *Tabell 1*). I rapporten från Kungliga biblioteket beskrivs att det har skett en minskning av de fysiska medier som blivit mer tillgängliga via strömmande tjänster samt att strömmande film har prioriterats framför andra e-medier (Kungliga biblioteket 2025a, s. 32, 39, 43). Samtidigt erbjuder SSB inte någon tillgång till strömmande filmtjänster (såsom Cineasterna eller Viddla). När det fysiska beståndet minskar utan att det vägs upp av att biblioteket erbjuder ett annat alternativ är det alltså ett tecken på hur filmen försummas och hamnar ”i periferin” (Eli). Kim lyfter att besökare till exempel hänvisas till andra kommuner för tillgång till strömmande film, något som Kungliga biblioteket (2025a, s. 43) menar blir en statistisk aspekt eftersom det blir svårare att jämföra kommuner. Det blir därför även en fråga om ansvarsfördelning eftersom det innebär ett högre tryck på de kranskommuner som erbjuder tillgång till strömmande film. Att filmen då inte nämns i styrdokumenterna (med undantag för Kulturbiblioteket) bidrar till att filmen återigen inte berättigas en given plats inom SSB.

4. Vad har inte blivit problematiserat i denna problembeskrivning? Finns det några tystnader? Kan problemet förstås annorlunda?

För fråga fyra i analysen undersöks spänningar och tystnader utifrån ett kritiskt perspektiv samt med hjälp av fråga två och tre (Bacchi 2009, s. 12ff). Inledningsvis råder det en tystnad i form av att filmen sällan betraktas som ett biblioteksmedium i sin egen rätt (se fråga två för diskussion av

binariteter). I och med att filmen inte skrivs fram i styrdokumentet definieras filmen som biblioteksmedium och kulturform utifrån andra aspekter. Dels syns det i statistiken då rubrikerna missvisande nog inkluderar andra medier (radio och tv) även om statistiken är tänkt att gälla för film (Kungliga biblioteket 2025a, s. 40; se *Tabell 1* och *2*), dels i form av hur filmen betraktas av bibliotekarierna. Lo och Kim är samstämmiga i att filmen bör lyftas fram som kultur- och berättandeform (jfr. Stockholms stad 2022a, s.4 och ”det svenska berättarundret” där filmen inte inkluderas).

Lo upplever att ansvaret hamnat hos Kulturbiblioteket att förvalta och förmedla ett levande filmbestånd samtidigt som de måste hantera alla inköpsförslag och donationer från andra filialer, något som skapat utmaningar i arbetsbörda och i förhållande till Kulturbibliotekets egen medieplan (Kulturbiblioteket 2024, s. 1). Kulturbiblioteket (2024, s. 1ff) definierar sin roll i förhållande till SSB i sin medieplan gällande just deras unika position i förmedlingen av andra typer av medier. Men med tanke på att Kulturbiblioteket har en separat budget från SSB och på att filmen innebär ett dyrt och känsligt fysiskt format blir det problematiskt att SSB inte definierar detta ansvar. I biblioteksplanen lyfts till exempel hur så kallade nodbibliotek ska erbjuda ett bredare utbud av biblioteksmedier samtidigt som huvudbiblioteket har skänkt sina DVD:er till Kulturbiblioteket (Lo). Vad blir då Kulturbibliotekets identitet i förhållande till huvudbiblioteket?

5. Vilka effekter uppstår till följd av denna problembeskrivning?

Denna fråga fortsätter på fråga fyras kritiska spår men bottnar i vilka effekter och utmaningar som problembeskrivningen kan få. Dessa är *diskursiva*, *subjektifierande* och *upplevda* effekter (Bacchi 2009, s. 15).

De diskursiva effekterna rör framför allt ovan diskuterade tystnader. Som tidigare nämnts är ansvaret för ett levande filmbestånd och en aktiv förmedling av film via biblioteken en outtalad roll från SSB:s håll. Att det från organisationen inte är diskuterat huruvida filmen har en plats där i framtiden förstärker försummandet av filmen som kulturform liksom att det placerar de enskilda biblioteken i en position av ovisshet.

De subjektifierande effekterna blir även det en fråga om hur diskursen, eller snarare icke-diskursen, förstärker de olika subjektpositionerna i fråga om ansvar. Dels biblioteken i förhållande till varandra (vilka får ta emot donationer och vilka får inte, vilka får ansvara för inköpsförslag och var hamnar dem), dels filmens subjektposition i förhållande till boken och då särskilt utifrån filmen i sin egen rätt och bokens dominans i ett binaritetsförhållande.

De upplevda effekterna rör framför allt filmens plats på folkbiblioteket i framtiden och vilka som drabbas av att tillgången till film begränsas. Lo, Eli och Kim menar alla att ett minskat och/eller begränsat filmutbud framför allt slår mot de som inte är vana filmtittare eller har en relation till film sedan innan. För Kulturbiblioteket (2024, s. 2) är det ett fokusområde att sprida sitt bestånd och möjliggöra upptäckter i och genom biblioteket, vilket Lo också betonar sett till hur Kulturbiblioteket till exempel har strukturerat sin filmhylla. Kim lyfter framför allt de äldre besökarna, liksom Eli som lyfter äldre och även barn. När filmen försummas kan också dessa målgrupper riskera att försummas.

6. Hur/var har denna problembeskrivning blivit till, spridits och försvarats? Hur kan den bli ifrågasatt, avbruten och ersatt?

Som frågan lyder har denna del av analysen både en bakåtblick och en framåtblick (Bacchi 2009, s. 19). Sett till tidigare frågor förstärks problemet av att det är tystat och odefinierat från organisationshåll. Som det ser ut nu är det svårt att säga vad SSB som organisation egentligen menar ska hända med filmen. Den ovissa framtiden för filmen på och via folkbiblioteket blir en fråga om spekulation liksom en oklar ansvarsfördelning. De motsägelser som har identifierats bidrar även de till att filmens existens som biblioteksmedium och kulturform via folkbiblioteket inte får en tydligare position utan snarare att filmen ställs mot boken i fråga om plats och prioritering. För att problemet inte ska fortsätta befinna sig i detta diskursiva vakuum är det av stor vikt att tystnaderna synliggörs. Jag tänker till exempel att det hade varit en stor skillnad om filmen lyftes fram och inkluderades i formuleringar som det "litterära ekosystemet" tillsammans med litteratur, musik och spel, samt att Kulturbibliotekets roll förtydligades från SSB:s håll.

Kapitel 7. Diskussion och slutsatser

I detta avslutande kapitel diskuteras studiens resultat och analys i förhållande till tidigare forskning för att sätta studien i ett vetenskapligt sammanhang. Därefter presenteras studiens slutsatser utifrån frågeställningarna. Avslutningsvis presenteras metodkritik, studiens bidrag till BoI samt förslag på vidare forskning.

7.1 Diskussion

Resultatet och analysen visar att det råder ett glapp mellan verksamhetsdokumenten och utsagorna. Filmen är i princip osynliggjord från organisationshåll vilket kan orsaka demokratiska och kulturella problem rörande just biblioteksuppdraget. Motsägelserna och spänningarna förstärker försummandet av filmen som biblioteksmedium och kulturform. Ogenstedt (2019) betonar just användarperspektivet i frågan om tillgång till fysisk och strömmande film, särskilt när det fysiska formatet blir alltmer nedprioriterat samtidigt som det strömmande formatet är dyrt. I denna studies fall är det dock inte ett problem huruvida den fysiska filmen konkurreras ut av den strömmande, det är snarare fråga om filmen har någon slags rätt till existens inom SSB.

Med tanke på att Liguzinski och Kann-Rasmussen (2024) lyfter just folkbibliotekens samarbeten med kommersiella aktörer i kombination med att Bay Sengul et al. (2012) och Ogenstedt (2019) betonar bibliotekariens roll i urvalet är det intressant att se hur ansvaret inte är specificerat vad gäller filmen på folkbiblioteket, och särskilt inom SSB. Nissen och Kann-Rasmussen (2025) menar att folkbiblioteket i sig kan förstås som ett policydokument vilket öppnar upp korrelationen mellan styrdokument och faktisk verksamhet. Om folkbiblioteken och organisationen menar att filmen försvinner på grund av minskad efterfrågan avsäger man sig ansvaret för förmedlingen av den, något som uttrycks i en tystnad i styrdokumentet.

Utifrån att filmälskarkulturen ser ut som den idag gör enligt McGowan (2023) finns det också en vikt av ett kurerat bestånd, liksom hur Lo beskriver Kulturbibliotekets uppdrag att både tillgängliggöra för redan filmintresserade men också att exponera och bjuda in för de som inte själva har upptäckt filmen som kulturform och dess historia. Det blir på så sätt tydligt att Kulturbiblioteket och dess anställda har en central funktion inom SSB vad gäller filmen som biblioteksmedium nu och i framtiden, trots att de inte tillhör varandra rent organisatoriskt.

Slutligen är den kulturella aspekten värd att ta i beaktning med tanke på filmens relation till boken. Det som har beskrivits ur ett historiskt perspektiv - bokens ansedda status i förhållande till filmen som anses vara ett hot (Littau 2006; Persson 2012) - införlivas även inom SSB där filmen försummas och hamnar i skuggan av boken, men även andra medier som musik och spel (Stockholms stad 2022a, s. 4).

7.2 Slutsatser

Det råder en komplexitet i slutsatsernas förhållande till tidigare studier eftersom dessa slutsatser rör den specifika (diskursiva) kontexten för SSB och Kulturbiblioteket. Flera aspekter spelar in och presenteras nedan utifrån studiens frågeställningar.

Studiens första frågeställning behandlar hur SSB arbetar med film idag. Denna frågeställning har besvarats genom studiens resultatkapitel där det framgår att den fysiska filmen enbart köps in via Kulturbiblioteket, medan övriga bibliotek inom SSB framför allt gallrar sina fysiska filmer. Strömmande film finns inte tillgängligt via SSB och ser inte ut att vara aktuellt i nuläget. I stället anordnas filmprogram på enskilda bibliotek eller så hänvisas användarna till kranskommuner. Detta kan ha konsekvenser för biblioteksstatistiken som riskerar att bli missvisande. Som det ser ut nu ligger stort ansvar på den enskilda bibliotekarien att lyfta fram filmen i biblioteket vilket kan bli en ytterligare påfrestning utöver de befintliga utmaningar som film kan innebära.

Studiens andra frågeställning rör hur filmen betraktas som ett problem inom SSB och vilka antaganden och förutsättningar som ligger till grund för det. Studiens resultat och analys visar att filmen framför allt beskrivs som utmanande när det gäller formatet (både fysiskt och strömmande) men att det faktiska problemet snarare består i att filmen inte nämns alls i organisationens styrdokument, trots att både biblioteksstatistik och utsagor från informanterna pekar på att filmen försvinner i allt högre utsträckning. Om detta beror på en kulturell nedvärdering av filmen är svårt att säga men problemet förstärks av att filmen är ett tystat biblioteksmedium från organisationshåll. Här kan utmaningarna med filmens format dock betraktas som möjliga förutsättningar för att SSB som organisation har bortprioriterat filmen. En ytterligare aspekt är biblioteksanvändarnas förhållande till filmen på folkbiblioteket där en eventuellt minskad efterfrågan kan ligga till grund för att filmen har osynliggjorts. Å andra sidan upplever två av informanterna att det faktiskt råder en efterfrågan och uppskattning av film via folkbiblioteket. Vilken betydelse som efterfrågan har för filmens position blir därför ett dilemma rörande problemets kausalitet eftersom utlånen också påverkas av hur biblioteket arbetar med filmen i sin verksamhet. Enligt Bacchi (2009, s. xf, xviii) kan det röra sig om omedvetna kulturella antaganden från policyskaparnas håll men det blir problematiskt eftersom det i slutändan påverkar individen. I detta fall blir det fråga om hur SSB:s försummande av filmen som biblioteksmedium påverkar biblioteksanvändaren och filmens existensberättigande i organisationen.

Studiens tredje frågeställning utforskar vilka möjliga effekter som kan uppstå utifrån den identifierade problembeskrivningen samt hur dessa effekter i sin tur kan problematiseras. Dessa är de diskursiva aspekterna: hit hör tystnaderna och motsägelserna, vilka behöver lyftas fram för att kunna problematiseras och förändras. Detta är framför allt tydligt i hur filmen i verksamheten och filmen i styrdokumentet skiljer sig åt. De subjektifierande och upplevda effekterna rör subjektpositionerna inom problematiseringen och de konkreta problemen som kan uppstå på grund av diskursens villkor. Slutsatsen blir därför att försummandet av filmen kan innebära ett försummande av biblioteksanvändarens faktiska upplevelser, särskilt när det råder så stora glapp i vad som sägs och vad som görs. Ett synliggörande och ett uppmärksammande är därför nödvändiga åtaganden för att rådande problem ska kunna förändras. Utifrån den odefinierade ansvarsfördelningen och den bristande kommunikationen biblioteken emellan blir det därför också av vikt att lyfta fram filmen i styrdokumentet.

7.3 Metodkritik, bidrag och förslag på vidare forskning

I och med att diskursanalysen som teori och metod är interdisciplinär menar Bergström och Ekström (2018, s. 257, 294) att studien riskerar att bli osystematisk i sin analys samtidigt som det möjliggör ett mer kreativt och dynamiskt förhållningssätt. Eftersom BoI också är en tvärvetenskaplig disciplin behöver forskaren vara särskilt tydlig med hur teorin ska användas samt hur det teoretiska verktyget ska anpassas och appliceras för en så systematisk analys som möjligt, även för att undvika spekulativa slutsatser. Särskilt eftersom denna studies insamling av empiriska data sker enligt en fallstudiemetodik vilken ofta får kritik för att vara just osystematisk (Jensen & Sandström 2016, s. 47). Behovet av systematik är även viktigt utifrån att Bergström och Ekström (2018, s. 294) menar att *diskurs* är ett vagt begrepp, liksom dess underbegrepp. Teorin och analysmetoden är därför redan i grunden aningen spekulativ och tolkningsbar, vilket lägger större ansvar på forskaren att vara tydlig med hur dessa ska användas i studien (ibid.). Att det teoretiska verktyget (WPR-ansatsen) kan anpassas efter studiens empiriska material blir därför en för- och nackdel eftersom det ger mer utrymme för studiens empiriska material samtidigt som den kan påverka studiens reliabilitet (Bergström & Engström 2018, s. 294).

Vad gäller den offentliga statistikens avvikelser kan det till exempel påverka statistikens reliabilitet och validitet. Reliabiliteten påverkas eftersom mätmetoderna kan förändras över tid (Bryman 2018, s. 395), något som är särskilt viktigt att tänka på i en longitudinell analys. Validiteten kan å sin sida påverkas av att det dras generaliserade och felaktiga slutsatser utifrån statistiken (Bryman 2018, s. 396). Det är alltså svårt att generalisera filmens plats inom SSB utifrån den kommunala och nationella statistiken mer än att kunna visa på likheter och skillnader. Det har ändå upplevts relevant att väga in statistiken trots de missvisande aspekterna.

I förhållande till BoI bidrar denna studie till ett inte så forskat område, det vill säga film på folkbiblioteket, och särskilt i en samtida och svensk kontext. Mycket har hänt sedan studentuppsatserna från tidiga 2000-talet vilket tyder på en stor relevans. Precis som Ogenstedt (2019) föreslår vore det intressant att vidare undersöka användarperspektivet i förhållande till film på folkbiblioteket. En önskan inför framtida studier vore även forskning som i större utsträckning kombinerar BoI med filmvetenskaplig och litteraturvetenskaplig forskning. Särskilt med tanke på att få studier jämför just relationen mellan böcker och film utifrån deras kulturella status, liksom att det är relevant i en bibliotekskontext.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckt material

I uppsatsförfattarens ägo

Kulturbiblioteket (2024). *Medieplan för Kulturbiblioteket 2024*. Stockholm: Kulturbiblioteket [åtkomst via informant].

Transkriberad intervju ”Lo”, 2025-11-27.

Transkribering intervju ”Eli”, 2025-12-01.

Transkribering intervju ”Kim”, 2025-12-01.

Tryckt material

Bacchi, C. (2009). *Analysing policy: what's the problem represented to be?* Frenchs Forest: Pearson Australia.

Baker, S. & Cantillon, Z. (2022). Zines as community archive. *Archival Science*, 22, s. 539–561.

Bay Sengul, E., Emery, S. C., Torok Fleming, C., Hartman, L., Ed Hill, C., Stone, C. B. & Shaw, D. (2012). Movies in public libraries: a checklist comparison with Internet Movie Database recommendations. *Public Library Quarterly*, 31(4), s. 352–362.

Bergström, G. & Ekström, L. (2018). Tre diskursanalytiska inriktningar. I: Boréus, K. & Bergström, G. (red.) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 4 uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 253–301.

Bonjack, S. (2018). The importance of LPs in a digital world. *ARSC Journal*, 49(2), s. 143–151.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*, 3 uppl. Stockholm: Liber.

Cineasterna (u.å.). *Cineasterna*. <https://www.cineasterna.com/sv/> [2026-01-08].

Cineasterna (2022). *Urval och innehåll*. <https://docs.cineasterna.com/urval-och-innehall> [2026-01-08].

Clemens, A. (2021). Filmtjänst blev för dyr för biblioteket. *Biblioteksbladet*, 20 juli.

<https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/filmtjanst-blev-for-dyr-for-biblioteket/> [2025-11-30].

Edmond, M. (2023). Careful consumption and aspirational ethics in the media and cultural industries: cancelling, quitting, screening, optimising. *Media, Culture & Society*, 45(1), s. 92–107.

Gorman, M. (2015). *Our enduring values revisited: librarianship in an ever-changing world*. Chicago: ALA Editions.

Gustafsson Figueroa, K. (2021). Varför har inte järvaborna gratis tillgång till kvalitetsfilm? *Nyhetsbyrån Järva*, 31 januari. <https://www.nyhetsbyranjarva.se/varfor-har-inte-jarvaborna-tillgang-till-gratis-kvalitetsfilm/> [2025-11-30].

- Hedemark, Å. (2020). Constructing the literate child: an analysis of Swedish literature policy. *Library and Information History*, 36(2), s. 73–88.
- Higgins, C. (2022). 'I coulda had class' - The difficulties of classifying film in Library of Congress Classification and Dewey Decimal Classification. *Knowledge Organization : KO*, 49(2), s. 79–86.
- Jensen, T. & Sandström, J. (2016). *Fallstudier*. Lund: Studentlitteratur.
- Kulturhuset Stadsteatern (u.å.). *Kulturbiblioteket*. <https://kulturhusetstadsteatern.se/bibliotek/kulturbiblioteket> [2025-11-30].
- Kulturrådet (u.å.). *Hitta rätt bidrag: Bibliotek*. <https://www.kulturradet.se/sok-bidrag/?f=Bibliotek> [2026-01-05].
- Kungliga biblioteket (2022). *Verksamhetsrapport 2021*. Stockholm: Kungliga biblioteket. Databasen Biblioteksstatistik [2025-12-11].
- Kungliga biblioteket (2025a). *Bibliotek 2024: Sveriges offentligt finansierade bibliotek*. Stockholm: Kungliga biblioteket.
- Kungliga biblioteket (2025b). *Verksamhetsrapport 2024*. Stockholm: Kungliga biblioteket. Databasen Biblioteksstatistik [2025-09-11].
- Lane, D. J. (2022). Power laws in the number of copies per title in libraries. *Libries*, 32(2), s. 96–108.
- Liguzinski, M. & Kann-Rasmussen, N. (2024). The institutional e-lending setup in Scandinavian libraries: logics in play in the eyes of library and policy actors. *Journal of Documentation*, 80(6), s. 1193–1210.
- Morris, S. E. & Currie, L. H. (2016). To stream or not to stream? *New Library World*, 117(7/8), s. 485–498.
- Nationalencyklopedin (u.å.). *folkbibliotek*. <https://www-ne-se.till.biblextern.sh.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/folkbibliotek?isSearchResult=true> [2026-01-05].
- Nissen, A-S. E. & Kann-Rasmussen, N. (2025). The public library “for all”? A typology of the ranging notions of “for all” in public libraries in Norway and Denmark. *Journal of Documentation*, 81(1), s. 285–300.
- Ogenstedt, E. (2019). *Att följa strömmen: åtkomst till fysiska och strömmande filmer på folkbibliotek*. Masteruppsats, Högskolan i Borås. Borås: Högskolan i Borås.
- Olsson Dahlquist, L. & Carlsson, H. (2022). Folkbiblioteket som idé och praktik. I: Blomgren, R., Michnik, K. & Sundeen, J. (red.) *Biblioteksgeografien: en antologi om biblioteksväsende och biblioteksforskning*. Lund: Studentlitteratur, s. 131–149.
- Persson, M. (2012). *Den goda boken: samtida föreställningar om litteratur och läsning*. Lund: Studentlitteratur.
- Proctor, J. (2018). Testing assumptions: is streaming video really preferable to DVDs? *Journal of Electronic Resources Librarianship*, 30(2), s. 84–90.
- Regeringskansliet (2025). *Dags för läslov!* <https://www.regeringen.se/artiklar/2025/10/dags-for-laslov/> [2026-01-08].
- Rydbeck, K. (2024). Swedish library policy and community librarianship. *Library Trends*, 72(4), s. 688–711.
- SCB (2025). *Folkmängd, topp 50, 31 december 2024*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning-och-levnadsforhallanden/befolkningens-sammansattning-och->

- [utveckling/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/folkmangd-och-befolkningsforandringar---helarsstatistik/folkmangd-topp-50/](#) [2025-11-25].
- SFS 2013:801. Bibliotekslag.
- Skött, B. (2021). Democracy, digitisation and public libraries. *Digital Library Perspectives*, 37(3), s. 305–323.
- Stockholms stadsbibliotek (u.å.). Sök. <https://biblioteket.stockholm.se/sok?text=> [2026-01-06].
- Stockholms stad (2022a). *Mer relevant än någonsin - Biblioteksplan 2022–2025*. Stockholm: Stockholms stad.
- Stockholms stad (2022b). *Mediepolicy*. Stockholm: Stockholms stad.
- Stockholms stad (2024). *Stockholms stads budget 2025*. Stockholm: Stockholms stad.
- Stockholms stad (2025). *Verksamhetsplan 2025 för Stockholms stadsbibliotek*. Stockholm: Stockholms stad.
- Stockholms stadsbibliotek (2023). *Kvalitetsgarantier*. <https://biblioteket.stockholm.se/kvalitetsgarantier> [2026-01-29].
- Stockholms stadsbibliotek (2025). *Organisation*. <https://biblioteket.stockholm.se/organisation> [2025-12-05].
- Sundell, C. & Sundell, W. (2004). *Film på svenska folkbibliotek? En diskursiv analys av statliga offentliga utredningar som behandlar folkbibliotekens verksamhetsmål och mediepolitik*. Magisteruppsats, Högskolan i Borås. Borås: Högskolan i Borås.
- Svenska Filminstitutet (u.å.). *Biblioteket*. <https://www.filminstitutet.se/sv/fa-kunskap-om-film/biblioteket/> [2025-11-30].
- Svenska Filminstitutet (2024). *Stöd till filmkulturell verksamhet för barn och ungdom*. <https://www.filminstitutet.se/sv/sok-stod/barn--unga/barn-och-ungdom/stod-till-filmkulturell-verksamhet-for-barn-och-ungdom/> [2026-01-05].
- Tattersall Wallin, E. & Gunnarsson Lorentzen, D. (2025). Vem läser inte? *Digiteket*, 15 september. <https://digiteket.se/inspirationsartikel/vem-laser-inte/> [2026-01-08].
- Ungerbäck, C. & Wiklund, Å. (2006). *Hur väljs spelfilm? Urvals- och inköpsprocessen hos Bibliotekstjänst samt urvalsprocessen hos svenska folkbibliotek*. Magisteruppsats, Högskolan i Borås & Växjö universitet. Borås: Högskolan i Borås; Växjö: Växjö universitet.
- Van der Veer Martens, B. (2022). The pragmatics of weeding. *Journal of Documentation*, 78(2), s. 284–301.
- Viddla (u.å.). *Registrera ny användare*. <https://viddla.se/Account/Register> [2026-01-08].
- Viddla (2024). *Om tjänsten*. <https://www.viddla.se/info/9> [2026-01-08].
- Westerlund, C. (2011). *Urval och inköp av spelfilm till biblioteket: en studie om bibliotekariers arbete med spelfilm på folkbiblioteket*. Kandidatuppsats, Högskolan i Borås. Borås: Högskolan i Borås.

Bilaga 1: Intervjuguide

Presentation och samtycke

- [Presentera mig och berätta om studiens syfte]

Informanten får skriva under blankett för informerat samtycke om intervjun sker på plats. Vid digital intervju ges samtycke via e-post.

- Samtycker du till att intervjun spelas in för att sedan transkriberas av mig?

Om ja, påbörja inspelning nu.

Inledande frågor

- Berätta om dig själv!
 - ...hur länge har du jobbat på [aktuellt bibliotek]?
 - ...om du har jobbat på fler bibliotek innan, vilka har det varit och hur länge?
- Finns det något mer du vill berätta om dig?

Tema 1: Det praktiska arbetet med film

- Hur förmedlar ditt bibliotek...
 - ...fysisk film (DVD/VHS/Blu-ray)?
 - ...strömmande film (strömningstjänst/programverksamhet)?
- Hur jobbar du med film på biblioteket?
- Om film är en del av arbetet, vilka utmaningar upplever du i arbetet med film...
 - ...som [medie/del av ett bestånd]?
 - ...som [program]?
- Om film inte är en del av arbetet, finns det någon annan på biblioteket/aktör i anslutning till biblioteket som gör det?
- Hur har det sett ut med film...
 - ...över tid på detta bibliotek?
 - ...i jämförelse med tidigare arbetsplatser?
- Hur önskar du att arbetet med film skulle se ut på folkbiblioteket?
 - ...om mer, varför?
 - ...om inte alls, varför?
- Hur ser du att man kommer att jobba med film på folkbibliotek i framtiden?

Tema 2: Filmens funktioner

- Vad är dina tankar om *film på folkbibliotek*?
- Vilken roll anser du att filmen har...
 - ...i bibliotekets verksamhet?
 - ...för biblioteksanvändarna?
- Hur märks det att filmutbudet minskar inom SSB...
 - ...i bibliotekets verksamhet?
 - ...hos låntagarna (utlån, etc.)?
- Vilka tror du drabbas av att filmutbudet minskar inom organisationen över lag?
- Vad tror du är orsaken till att utlånen av film har minskat över lag?

Tema 3: Diskurser om film

- Hur upplever du att det pratas om film som en del av bibliotekets arbete...
 - ...från bibliotekshåll (chefer, kollegor, i styrdokument)?
 - ...från användarhåll (låntagare/programdeltagare)?
 - ...utifrån demokratiuppdraget och bibliotekets kulturförmedlande roll?
- Hur värderas film...
 - ...av SSB i din uppfattning?
 - ...av dig?

Avslutande frågor

- Finns det något du vill tillägga?
- Har du några frågor?
- Får jag mejla dig om jag har några frågor som dyker upp i efterhand?

Bilaga 2: Samtyckesblankett för personuppgiftsbehandling

Samtycke till behandling av personuppgifter i samband med studentarbete vid Södertörns högskola

Jag samtycker till att Södertörns högskola behandlar följande personuppgifter i studentarbetet om film på folkbibliotek i enlighet med nedanstående beskrivningen.

Vilka personuppgifter kommer att behandlas?

- namn
- e-postadress (arbete)
- befattning

Vad är syftet med behandlingen av personuppgifter?

Syftet med studentarbetet är att undersöka hur filmens plats på folkbiblioteket ser ut och påverkas av en biblioteksorganisations antaganden om och inställningar till film på biblioteket. Personuppgifter kommer att behandlas för att kunna boka in och genomföra intervjuer med anställda inom organisationen.

På vilken rättslig grund kommer personuppgifterna att behandlas?

Personuppgifterna behandlas med **ditt uttryckliga samtycke**. Deltagande i studien är helt frivilligt. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak. Om du inte samtycker till personuppgiftsbehandlingen kan du göra det utan att drabbas av negativa konsekvenser.

Lagringsform och skyddsåtgärder: Kontakt med informanter sker via studentens e-post från Södertörns högskola. Allt material där personuppgifter behandlas bevaras på de elektroniska tjänster som högskolan tillhandahåller. Det är bara studenten som har åtkomst till materialet. Namn kommer fingeras i transkriberingarna och uppsatstexten. I anteckningar i pappersform förekommer inga personuppgifter.

Lagringstid och gallring: Personuppgifterna kommer att bevaras tills dess att ändamålet upphör. Efter att studentarbetet är avslutat och betygsatt kommer personuppgifterna raderas.

Vilka är mina rättigheter?

Enligt EU:s dataskyddsförordning har du rätt att få ta del av samtliga personuppgifter om dig som hanteras (registerutdrag) Du har även rätt att få dina uppgifter rättade vid fel. Du har även rätt att begära radering, begränsning eller invända mot behandling av personuppgifter. Fortsättningsvis har du rätt till dataportabilitet, dvs. rätt att överföra personuppgifter från en personuppgiftsansvarig till en annan "utan att hindras". Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att behöva ange orsak.

Vem ska jag vända till om uppgifter är felaktiga eller jag vill ångra mitt samtycke?

Behöver du få felaktiga uppgifter rättade, komplettera med saknade uppgifter (rättelse) eller ångrar du ditt samtycke (återkallelse) kan du i första hand kontakta ansvarig student och/eller dennes handledare (se kontaktuppgifter nedan). Du kan även vända dig till Södertörns högskolans dataskyddsombud på dataskydd@sh.se.

Personuppgiftsansvarig: Södertörns högskola är juridiskt ansvarig för studentens personuppgiftsbehandlingar i studentarbeten. Du kan alltid nå Södertörns högskola via e-post registrator@sh.se eller telefon 08 608 40 00.

Dataskyddsombud: Har du funderingar eller klagomål om hur dina personuppgifter behandlas kan du alltid vända dig till Södertörns högskolas dataskyddsombud på dataskydd@sh.se.

Klagomål: Är du inte nöjd med högskolans hantering av dina personuppgifter har du alltid rätt att lämna klagomål till Datainspektionen. Du når dem via e-post: datainspektionen@datainspektionen.se eller telefon 08-657 61 00.

Kontaktuppgifter till ansvarig student och handledare:

Biblioteks- och informationsvetenskap C, Institutionen för historia och samtidsstudier.

Handledare: Miritt Zisser, miritt.zisser@sh.se

Student: Saga Sogndal, 23saso1@suni.se

.....

Genom mitt undertecknande nedan bekräftar jag att jag har tagit del av ovanstående information och är införstådd med hur mina personuppgifter kan komma att behandlas. Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien utan att ange något skäl.

Datum och ort:

Underskrift

Namnförtydligande
